

Poštnina plačana v gotovini.

MEMOR

Leto XII. 1921/22 Štev. 1.-2.

VSEBINA:

	Stran
† Kralj Peter I. Osvoboditelj	1
F. S. Finžgar: Praznična misel	2
Dr. I. Pregelj: Katoliškega dijaka molitev	3
Dr. I. Pregelj: Arcana febris. (Odlomki)	3
Fr. Omerza: Ajshilova Orestija: Agamemnon. (Dalje)	6
Ivan Dolenec: Skozi Đerdap v Negotin	11
Narte Velikonja: Uživanje literarne umetnine	15
Dr. Ivan Pregelj: Iz moderne	19
Prof. Fr. Omerza: Homerjeva Iliada. Spev XIII.	22
† I. Jeretina: Težka ura	26
Miran Jarc: O človek	26
Drobiž	27—32

V zalogi so še vsi letniki, in sicer popolni II.—IV. po 2-50 Din, V. po 3 Din, VII.—IX. in XI. po 4 Din; nepopolni I. (manjka št. 3.) po 2 Din, VI. (manjka št. 1) po 3 Din, X. (manjka št. 1.—8.) po 1 Din.

Cene veljajo brez poštnine.

»Mentor« izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano in stane za dijake 10 Din, za druge naročnike 20 Din na leto. — Urejujeta Fr. Omerza in dr. J. Samsa.

LETNIK XII.

JANUAR-FEBRUAR 1921/22

ZVEZEK 1-2

Kralj Peter I. Osvoboditelj

rojen
29.
junija
1844

umrl
16.
avgusta
1921

MUČENIK V SLUŽBI NARODA, JUNAK V BOJU ZA SVOBODO IN UEDINJENJE
NARODA, ZMAGOVALEC NAŠIH NARODNIH SOVRAŽNIKOV, MLADINI VELIČASTEN
ZGLED PLAMTEČE LJUBEZNI DO NARODA, POŽRTVOVALNE V DANOSTI DO DOMO-
VINE, NEOMAJNE ZVESTOBE V IZPOLNJEVANJU DOLŽNOSTI.
NJEGOV BLAGOSLAVLJEN SPOMIN NAJ OSTANE JUGOSLOVANOM VEDNO SVETLA
ZVEZDA SREČNE BODOČNOSTI!

PRAZNIČNA MISEL.

»Bodi svetloba!«

Prva razodeta beseda božja.

In nato delo božje in za krono dela paradiz in Adam in Eva.

In v paradizu drevo in na njem kača — zanka satanova.

»Jej — uživaj, človek — in boš bog.«

In je užival in je hotel biti — bog.

Pa je švignil Kerubov meč in človeku-bogu so tekale solze.

Zgodba za otroke — resnica zgodbe za zgodbo človeštva: Kajin in Abel — dve stranki, tedaj spočeti, do danes nadaljevanji in ob koncu vekov med človekom-bogom in človekom-božjim otrokom dovojskovani.

Kaj torej? Ali »bogovi«? — Ali »božji otroci«?

Da — »bogovi«!

Beseda kaže: »Jejte!«

Torej jejmo! Ali po zakonu, ali proti zakonu — vseeno. Zakon smo mi — saj smo bogovi.

In človek je jedel, da so tekale solze in da je tekla kri v potokih. V meso bližnjega se je vsesal kot vampir in je jedel — junak! In ko se je naužil, je prožil na skopi dlani leveice okostnjakom brez krvi košček kruha, z desnico jih je bil s škorpionji...

Pa je prišel Bog-človek.

In spet je pristopil satan in je ponudil:

»Jej!«

»Človek ne živi samo od kruha, ampak od vsake besede, ki pride iz božjih ust.«

In Bog — človek ni jedel sam, a delil je tisočerm z obema rokama, delil vsem onim, ki so bili in hoteli biti otroci:

»Če ne boste, kakor ta otrok...«

Otrok, ki veruje v Očeta, otrok, ki upa v Očeta, otrok, komur Očetova ljubezen izžariva novo ljubezen na brate in sestre, otrok, ki mu je sveta postava očetova...

Bog-človek je delil in razdelil vse, celo samega sebe. A za nobenim darom ni skrival ne biča ne škorpionja.

Ali zato so vstali »bogovi« in so rekli: »Izdajavec!«

Zato so se zbegali »otroci« in so rekli: »Nočemo ga za kralja! Nima ne biča ne škorpionov.«

In uničili so ga, da je solnce groze zakrilo svoj obraz...

Iz te teme je blisnila luč, da so se zbegani »otroci« razjokali od veselja, »bogovi« pa so stisnili pesti in jih dvignjene obdržali do danes in do konca dni...

In dasi jim kapljá kri iz stisnjenih pesti in teče izza nohtov gorest in grenkost, lažejo, da je suha skorjica, ki jo nudijo, svoboda...

Kdor verjame, je tepen s škorpionji...

Otroci ne verjamejo.

Otroci verujejo v Očeta in so kakor mlade oljke krog njegove mize.

Na dijaški dan, 8. decembra 1921.

F. S. Finžgar.

KATOLIŠKEGA DIJAKA MOLITEV.

DR. I. PREGELJ.

Večni Bog, Gospod nebes in zemlje,
 Oče zvezd in zarij in morja neplodnega
 in rosnega jutra in dušo plašeče noči;
 verni sejalec rasti in močni pustinskih viharjev,
 tkalec nevidni, neskončni življenja iz vekov,
 večni vrtnar moči in luči in pravice,
 stvarnik ljubezni, izvirek modrosti,
 Neizčrpljivi, Tajni, Troedini,
 Oče, Sin in sveti Duh!

Ti si izbral me, duši si rasti dal moji,
 da Te čutila je v črki in pismu in knjigi,
 da Te poznala je v liku in broju in snovi,
 da Te ljubila je v glasu in barvi in pesmi,
 da Te želela je v mehki bridkosti srca
 iz knjige življenja, iz knjige snovi in zemljá,
 iz knjige Helenov in knjige mojih dni,
 ki Te jezna priča, čim bolj Te taji...

Daj blagoslovi mojo rast in mladost,
 daj, da bo močna in ena v meni modrost,
 modri modrega Pavla, sladki Ivana gorečega,
 svetli svetlega učenika Tomaža,
 Ti, v gledanju romarja Danteja bridko veličani,
 Ti, v Ojdiu sluteni, v Makbetu strašno dokazani
 Stvarnik, Oče in Kralj!
 Neizčrpljivi, Tajni, Troedini,
 Oče, Sin in sveti Duh!

ARCANA FEBRIS.

(Odlomki.)

DR. I. PREGELJ.

Saj mi ni bil popolnoma neznan tisti svet, ki sem tedaj stopil vanj. Sličil je lepi Gorenjski od Radovljice in Lancovega in Begunj proti Bledu, Bohinju in navzgor po Savi dolinki. Pa je bil vendar drugačen svet; bil je nekam v tesno stisnjena zemlja, v vrt presajena veličina gorske pokrajine, zemlja štiridesetih tisočev prečudno posneta in preustvarjena v bivališče enemu človeku, poglobljena duša zemlje v tesno besedo, ki je vsepodoba, vsepolna, vseživa. Neskončno milo je bilo uživati barvo in vonj tega prečudnega vrta, čigar

vsaka drobnost je bila narava in se je zljajala vendar v nekakšno soglasje, ki ga v naravi človeški duh le slutiti more, nikoli doživeti v tisti meri, da bi je v umetnini ponaredil do najvišje mere. In bilo je čudo množstvo razpoloženja nad to čudno rajsko zemljo: bila je dremotna luč meglenega predjutra in sanjava mračnost pozne zarje; bila je nemirna mlečnost žarkega poletnega poldne in bridka jasnost jesenske ure; bila je čudno zamišljena tišina poznega vinotoka in svetla pesem jutra pomladnega ob sedmih. Vse pa je bilo eno, sladko,

močno in polno občutje, ki ga je razpoloženje glasov še poveljevalo v skrajno svojstveno, neizrazno, cvetu podobno bitje, ki je živelo in govorilo iz ene duše, ene misli: sanja enega srca in enih oči, ki so vse videle, vse slišale, vse v sebi ujele in ljubile in razodele vekovom v pesmi, neumrljivi do konca zemelj...

In glej! Videl sem človeka, ki mu je bila ta zemlja in je stopil predme v vsej svoji človeški preprostosti: po gorenjsko gladko obrit, v zastarelem modrem jopiču in cilindru. Lasje so mu bili dolgi in so že siveli in so ležali ob dobrem, skoro premehkoben obličju kakor počesani. Ker so ležali čez ovratnik pri jopiču, so ga mazali in od lasnih luskin je ležalo na obleki na plečih. Kakor vsi veliki duhovi, je bil i on neroden v hoji in kretnji in se je kakor sramoval in očitaval zadrego, ki je bila neskončno ginljiva na njem, od čigar duha je bila sprejela vsa okolica, ves vrt zemlje, kjer je živel. In sem videl, ko je stopil bliže, da je čutna bridkost v njegovem licu in je stegnil roko proti Vrbi in potem v krogu nad Bled in čez. Nato je govoril, tiho, sam vase:

»To je danes svetega Marka dan. V Vrbi je praznik. Pa so drugi farni zvonovi preglasili dan v Vrbi. Čuj, kako pojo! To je zvon svetega Petra v Rodovljici in to je svetega Urha v Begunjah. Sveti Lambert v Lancovem kriči čez Savo in Marija Mati Vnebovzeta je zaspana. Hej, kako da molči sveti škof Martin na Bledu? Saj še Inguina in Albuina z Gradu razločim.«

Utihnili so in posluhnil in prikimal:

»Lepo. Še vedno lepo, še vedno tiste pesmi kot mojih dni.«

In sem slišal pesem nevidnih prošnih procesij in veselje, ki je bilo prečudnemu možu v obličju. In sem videl stotero lepoto zemlje, ki se je budila, da bo dala stoteri cvet, sad in klas.

In tedaj je oni vzdihnil:

»Kadar takšen pride za menoj in bo vse to povedal in pokazal!«

Ozrl se je nezaupno po meni in vprašal:

»Ali ti je prav v Kranju?«

»Je in ni,« sem rekel.

Nasmehnil se je skoro škodoželjno in dejal:

»Poskusi! Jaz sem že prestal.«

Nato mi je obrnil ledja. Ko pa je šel deset stopinj, se je ozrl in zaklical:

»Pozdravi Župančiča!«

In še je šel in spet obstal in dodal:

»Pa Finžgarja!«

In tedaj je ugasnila njegova podoba. Jaz pa sem vedel, da sem videl njega, velikega iz Vrbe velepevca Jugoslovenije — Franceta Prešerna...

* * *

Vame je vdahnil mirni hlad grškega stebrišča. Šel sem v mrzli log mramorja, ki je rastel iz bledega tlaku, v sivi strop in se prelil na vse strani v perspektivo mirnih, žalostnotrpkih razdalj. Oči so iskale, da bi našle in se odpočile. Ko pa so videle, so hotele, da ne bi bile opazile. Tisto središče, ki je vezalo hladni hram, je bilo namreč nad vse žalostno srcu. Bilo je, kakor da je utelešena v njem bridka pesem, ki je hotela živeti, a je spričo nekake tajne Meduze okamenela, odrevenela za vek. In sem vedel, da sem v hramu patriarha v Ferney-ju. In sem ga videl, kako je kraljeval v središču, ki je vezalo stebrišča in črte hladnega mramornatega lesa. Tam je sedel na kurulskem sedežu. Tunika je bila zdrknila z njegovega telesa in mu je gubovita krila noge. Bil je starec s slabotnim telesom. Vse je bila glava. Sličil je skoraj dobrodušni starki z bogatimi gubami ob ustih in očeh in s kratko kito pod ukodrenimi lasmi. Houdon v pariškem gledališču je slutil tajno tega moža, ki je pred menoj iz mramorja se budeč, začel govoriti svojo mrzlo besedo:

»Ce n'est plus aux hommes que je m'adresse; c'est à toi, Dieu de tout les êtres, de tous les mondes, et de tous les temps; s'il est permis à de faibles créatures perdues dans l'immensité, et imperceptibles au reste de l'univers, d'oser te demander quelque chose, à toi qui as tout donné, à

toi dont les décrets sont immuables comme éternels, daigne regarder en pitié les erreurs attachées à notre nature; que ces erreurs ne fassent point nos calamités. Tu ne nous as point donné un coeur pour nous haïr, et des mains pour nous égorger; fais que nous nous aidons mutuellement à supporter le fardeau d'une vie pénible et passagère...¹

Kakor presekana se je utrgala molitev na okamenelih ustnicah, ki so se zgenile v strašno zasmehljiv izraz in je zdaj jeknilo vse stebrišče v odurnem krohotu mrtvih ust. Jaz sem pa bežal in me je lovilo kakor z nevidno perotjo. In sem stopil v solnce in dan in sem bil vesel. Za menoj je ostal hlad mrtvega svetišča; nad menoj, v meni in vsepovsod je bival eden, edini, resnični oče vseh in vsega in sodnik drzkim in sem vedel: Bog je in živi... O, Voltaire!...

* * *

Bil sem v gluhi lozi, ki jo je krila megla. V tej megli sem blodil, brodil kakor po nečedni, gnusni tvarini, ki je vse omaževala, česar se je doteknila in silila v usta, nosnice, oči in vse čutnice: mlačna, ogabna, dušeca...

Poslušal sem za glasom ljudi in sel in nisem slišal. Poslušal sem za glasom ptic in mukajoče živine in nisem slišal. Poslušal sem za strahom svojega srca, za pesmijo domotožja v duši, za spomini daljne, davne mladosti in nisem slišal.

Hodil sem, kakor da tonem, hodil sem brez volje, nagonsko. Nisem videl znamenj, a sem vse bolj slutil, da se bližam sredini

¹ »Ne obračam se več na ljudi, obračam se nate, Boga vseh bitij, vseh svetov in vseh časov; ako je dovoljeno slabim stvarjem, izgubljenim v neizmernosti in nezaznatim za ostali vsemir, drzniti se prositi te kake reči, tebe, ki si dal vse, tebe, kojega ukrepi so nespremenljivi kakor večni, blagovoli usmiljeno pogledati na zmote, ki se držé naše narave; naj te zmote ne bodo vzrok naših nesreč, Ti nam nikakor nisi dal srca, da bi se sovražili, in rok, da bi se davili; stori, da si bomo medsebojno pomagali nositi breme trudapolnega in minljivega življenja...«

loze, ki mi je bila vsa nova, strašna in vendar mikavna. Brodil sem v tekočo, ostudno meglo in sem slutil, da lije iz nekakega bitja, ki kraljuje lozi in je ovija v svoje vzdusje, kakor zmija, ki otrovna zaliha močad.

Še sem in sem ugibal, kaj bom videl. Ali bo zdajzda jasno pred menoj in bom videl kakor bridek cvet razodeto Slast, odeto v ženske ude z bohotno poltjo in z očmi, zagonetno vabečimi... Sireno tajnega otrova, veččico Kirko, razuzdanko Babilonije?

In čim bolj sem tonil v lozo in meglo, tem jasneje je rastla bolest v meni; brezmejno hrepenenje po čudnem nasičenju, po slasti do smrti, po pijanosti do strašne blodnje...

Klical sem predse in prosil:

»Razodej se in četudi mi je umreti! Od-krij se in četudi si Kirka, Sirena, Semiramis!«

V moj nemi obup je jeknil glas daljnega zvona in je trenutno ugasnil ob meni čar gluhe loze.

In še danes me je groza sanj, ko sem taval po lesu blodnostne domišljije...

Gospod, očisti mi pero, da ne bom pohujšljiv!

* * *

Bog ve, da sem se začudil. Zakaj katehet pred menoj je bil naš škof Anton Martin Slomšek. Dijak pred njim pa mi je bil čudno znan in neznan. Nekje sem bil sicer že videl to obličje, ki je odkrivalo toliko darovitosti, a kazalo obenem tudi poteze strašne mladostne pokvarjenosti. In glej! Beseda prečudnega kateheta je bila očeto vsko dobra. Obličje dijakovo pa je kazalo s silo zadrževani odpor, besno jezo slabo vzgojenega negodneža. Katehet je prosil:

»Torej se res ne znate pokrižati, ljubi moj Jean Jacques?«

Oni je molčal uporno.

»In tudi očenaša,« je spraševal mehko katehet nadalje, »tudi lepe Gospodnje molitve ne znate moliti?«

Dijak se je ironično nasmehnil.

»O, ljubi Jean Jacques,« je potožil katehet, »to ni lepo. Vi, z Vašimi darovi, z Vašim duhom, ki hoče preroditi družbo in vzgojo, kako bi ne znali moliti molitve vseh ljudi.«

»Nočem!« je jeknil tedaj dijak. Katehet ga je pogledal žalostno in dejal:

»Gospod Jean Jacques! Zdaj Vam očetovsko povem. Prišli bodo časi, ko nihče več ne bo bral Vašega »Emila«, nihče več plakal ob »Heloïsi«. Takrat bo pa še vedno živel, ki je učil moliti: Oče naš, kateri si v nebesih.«

»Takrat,« je začel rasti katehetu glas, »takrat, gospod Jean Jacques, boste stali pred drugačnim katehetom in bo grmel na Vas: Smrkavec tatinski, ubogo pošteno deklo si obrekel, da je kradla. Fej, poberi se!« ...

Slika je ugasnila. Jaz pa sem premišljal, kako majhni so bili vendar možje, ki jih svet imenuje Vélike ...

Jean Jacques Rousseau! Sam je kradel, a je hišno deklo tatvine obdolžil. Tako pripoveduje zgodovina in menda on sam tudi ...

AJSHILOVA ORESTIJA: AGAMEMNON.¹⁾ FR. OMERZA.

(Dalje.)

Voditelj zbora.

- Spoznali bomo kmalu, al resničen je
 490 popotni žar ognjeni, luč naprej noseč
 od stražnic vseh do sém, al dragi ta sijaj
 je prišel k nam kot v snu ter varal nam je um.
 Od morske, glej, obali namreč gre klicar,
 okrášen z brstjem oljčnim. Brata: žejni prah
 495 in blato gresta z njim, ki pričata glasno,
 da nem to sel pač ni, ne vžiga le kresov
 ti z vrh gorá, to vest bi z dimom ti poslal.
 Al rekel bo takó: Radujte se še bolj! —
 o drugem »ali« vendar rajši zdaj molčim.
 500 Naj sreči se pridruži nova sreča šel
 Kdor pa drugače mestu našemu želi,
 naj žanje takšen sad, kot sam ga je sejal.

Klicar.

- O zdrav očetni dom argejske zemlje ti!
 Po letih spet desetih vendar vidim te.
 505 Veliko nad sem zgubil, to sem le prejel.
 Da tu v argejski zemlji našel bodem grob
 med dragimi domá, sem mislil kdaj li to?
 O zdrava torej zemlja, zdrav ti solnca žar,
 vladar ti zemljè Zevs in ti Apolon knez,
 510 ki z loka zdaj puščic ne mečeš več na nas!
 Dovolj že pri Skamándru²⁾ hud si bil nam bog.
 A zdaj nas reši spet, zaceli rane nam,
 Apolon, dobri knez! Bogove bojne vse
 pozdravljam in pa tebe Hermes³⁾, varuh moj,
 515 predragi ti klicar, klicarjev vseh ponos!
 In vas heroji dalje! Vi poslali ste,
 sprejmite spet nas blágo, kar je pustil meč!

¹⁾ Nadaljevanje iz Mentorja XI. (1918/19) str. 163 sl. — ²⁾ Skamandros je reka pri Troji.

³⁾ Hermes, božji sel, je zaščitnik zemskih poslancev in klicarjev.

- In ti kraljeva hiša, dragi knežji dvor,
 častitljivi prestól, bogovi vi pred njim,²⁵
 520 če kdaj sijala vam je rádot iz oči,
 po dolgem času kralja spréjmite lepó.
 Agamémnon namreč knez prihaja semkaj zdaj,
 da vam in tukaj vsem prinese v noči luč.
 Pozdrávide lepó ga, kot spodobi se,
 525 ker s Zevsovim orožjem²⁶ maščevalnim v prah
 je zrušil Trojo vso in polje razoral.
 Oltarjev ni nikjer, svetišč več božjih ni,
 še sémena na zemlji ni ostalo tam.
 Glej, v jarem tak tedaj je vpregel Trojo knez,
 530 starejši sin Atréjev, mož presrečni ta.
 Ko pride sém, zasluži pač najvišjo čast;
 saj Paris z mestóm vred, ki hkratu z njim trpi,
 dejal ne bo, da storil več je kot prejel.
 Zakrivil je tatvino, rop na vesti ima,
 535 a zgubil, glej, je plen ter svoj očetni dom
 in zemljo dedno vso je pahnil s tem v pogin.
 In dvojno kazen plačal Priamov je rod.

Voditelj zbora.

Veséli se, klicar, ahajske vojske sèl!

Klicar.

Vesel sem iz srcá in rad umrjem koj.

Voditelj zbora.

- 540 Po zemlji ti očetni bílo je težkó?

Klicar.

Takó, da od veselja joka se oko.

Voditelj zbora.

Veselje grenko to, ki vas navdalo je.

Klicar.

Kakó? Ne úmem te. Povej, kam meriš s tem.

Voditelj zbora.

Ker k nam želeli ste, ki vas ljubili smo.

Klicar.

- 545 Želeli mi smo vas, a vi pa nas, kajne?

Voditelj zbora.

Da često vzdíhnilo je v žalosti srcé.

Klicar.

Odkod ti temna pač prišla je ta bridkost?

Voditelj zbora.

Že dolgo lek poznam; Ozdraviš, če molčiš.

Klicar.

Si bal se li kogá, ko kralja ni bíló?

²⁵ »Bogovi vi pred njim«, t. j. kipi in oltarji bogov na prostem pred hišnimi vrati, da jih lahko obsije solnce; zato ἀντηλιος.

²⁶ Zevsovo orožje je blisk, tukaj sploh ogenj. V grščini stoji μάκρῃ, t. j. lopata.

Voditelj zbora.

550 Takó velim kot ti: z veseljem rad umrem.

Klicar.

Res, konec srečen je, a v teku dolgih let
se marsikaj zgodi, kar láhko ti je všeč,
a marsikaj boš grajal. Glej, bogovom le
se sméje solnce sreče vedno brez boli.

555 Ko muke jaz našteval slabih bi ležišč,
v pristanu redkokdaj, postlano, da je joj,
je bil le delec dne brez bolečin?
In kaj šele na kopnem! Huje vse kot tam.
Ob zidu smo ležali tik sovražnika,

560 z nebá pa in iz zemlje širnih travnikov
je rosa nas močila, hud obleki kvar,
in notri zaredila nam nebroj mrčes.

Če pravil bi o zimi, kot jo z Ide sneg
stori, neznosni ták, da ptice cepajo;

565 govoril o vročini, ko v poldnevnem snu
počiva mórje mirno, val ne gane se —
a kaj nad tem naj tožim? Zdaj je konec muk,
res konec vsaj za te, ki trdno v grobu spe,
da nikdar več nazaj si priti ne žele.

570 A kaj naštevam naj število mrtvih tu,
jaz živ pa tarnal bi, da je minljivo vse!
Za vedno pojdi proč, nesreča, prosim te!
Kar réšilo se nas je od Argejcev vseh,
korist je večja nam, odtehta vsako bol.

575 S ponosom réčemo pred solncem svetlim mi,
ki semkaj čez morjé smo prišli in zemljó:
»Argejcev voj, zdrobivši Trojo vendar v prah,
bogovom zemlje grške v njih svetišča plen
obesil ta je bojni, kras nekdanjih dni.«

580 Kdor torej to bo čul, blagruje mesto naj
in vojskovodje z njim. In slava naj doni
za to dobroto Zevsu večna! S tem končam.

Voditelj zbora.

Prepričal si me s tem in dvom prepódil vsak;
o sreči sliši rad še starček sivih las.²⁷

585 A vendar Klitajmestro briga najbolj ta
radóstna tvoja vest in z njo sem jaz vesel.

Klitajmestra

(je prišla pri zadnjih besedah s spremstvom iz palače.)

Zavriskala v radósti glásno sem že prej,
ko prišel prvi sél je semkaj, nočni žar,
da Ilion je padel, kup je razvalin.

590 Smejé se kdo je rekel: »Videla si luč
in misliš koj zato, da Troje nič več ni?
Seveda, ženska je, napuh je kmalu tu.«
In zdelo se je vsem, da zmešan mi je um.
A darovala sem, na ženski le ukaz

595 razlegal se je glas veselja tu in tam
po mestu vsem okrog, v svetiščih pa bogov
dišeči dim kadila dvigal se je v zrak.

²⁷ Po Wilamowitzu, Donner: »Genau zu forschen, treibt es ja die Greise stets.«

- In zdaj — kaj pravil dalje ti bi mi o tem?
 Saj slišala bom vse od kralja samega.
 600 Hitela bom, da sprejemem, kar najbolje znam,
 častitega moža, ko vrne spet se k nam.
 Je kak li slajši dan za ženino oko,
 kot možu, ki iz boja bog ga je otel,
 odpreti širom vrata? To sporoči mu,
 605 naj pride brž ko brž na radost vsakemu.
 In zvesto naj dobi soprogo si domá,
 prav kakršno je pustil. Njemu vdana vsa
 sem čuvala mu dom pred zlim sovražnikom.
 Takó enaka v vsem, Za dolgo je odšel,
 610 a vendar vsak pečat je cel ostal do zdaj.
 Po drugem možu mik in slab imena glas
 takó mi je neznan kot barvanje kovin.
 Bahato govorim; a ker resnica je,
 zato sramotno ni za ženo vrlo to.

(Odide.)

Voditelj zbora.

- 615 Besede to so jasne, kot si slišal sam,
 da bolje še tolmač povedal ne bi ti.
 Povej mi zdaj, klicar, kar zvedel jaz bi rad:
 Menelaos tudi vrnil srečno se je spet
 in prišel z vami sèm, dežele dragi knez?

Klicar.

- 620 Kako pač laž povem naj, dragi, vam lepó,
 da dolgo mi radóst uživali bi to?

Voditelj zbora.

Kako da ne, če vest vesela je in res?
 Če pa oboje ni, boš težko to prikrl.

Klicar.

- 625 Izginil iz ahajske vojske nam je mož,
 brodovje hkratu z njim. Ne misli, da je laž.

Voditelj zbora.

Je mar odjadral sam od Troje javno proč,
 al vse vihar zadel je ter ga vrgel v stran?

Klicar.

Kot strelec dober v tarčo ti pogódil si.
 Z besedo kratko si označil dolgo bol.

Voditelj zbora.

- 630 A kaj brodniki drugi rekli so o njem,
 li mrtev naj se zove, ali še živi?

Klicar.

Povedati ne more točno nihče nam
 kot Hélios edini, zemlje vse rednik.

Voditelj zbora.

- 635 Kakó pa zadivjal nad vójsko je vihar
 vsled jeze božje vam, kako se je končal?

Klicar.

- Ni prav, da dan veselja z žalostno vestjó
oskrnil jezik bi, bogov s tem ne častiš.²⁸
Če temnega obraza pride v mesto sel,
bol žalostno noseč, poraz armade vse,
640 za mesto rano eno,²⁹ rano naroda,
da mnogim mnogih hiš možem ognjeni krst
zadal je dvojni bič, ki Ares ljubi ga,
pogube dvojni nož, krvava rablja dva —
če s takimi vestmi obloženi pride sel,
645 Erinijam na čast naj poje pesem tak.
Če pridem pa kot sel z veselo sém vestjó,
da mestu to povem, ki v rádosti kipi,
kakó naj húdo z dobrim mešam, govoreč,
da srd bogov poslal Ahajcem je vihar?
650 Zaklela sta se namreč ogenj in morjé,
čeprav sicér v sovraštvu, segla si v roké,
uničiti hoteč Argejcev bedni voj,
Po noči zahrumel naval je zlih valov.
Ob ladjo butal ladjo ljut je severnik
655 od trakijskih gorá. Podila jih je moč,
nevihta, vihra divja, tresk, naliv močán
kot óvce slab pastir, da zginile so v dnu.
Ko solnca svetli žar se spet prikazal je,
po morju so Ajgajskem cvele rožice:
660 ahajskih mož mrlíči in razbiti brod.
A nas in našo ladjo brez poškodbe vse
z zvijačo je odpeljal, rešil iz valov,
prijemši za krmilo, človek ne, kak bog.
Resnica naša — sreča vodila ladjo — je,
665 da ni vihar valovja branil nam v pristan
in ni ob breg nas vrgel v skalnate peči.
Čeprav na morju torej smrti smo ušli,
pri belem dnevu vsak zaupal sreči ni.
Težila nova skrb je vsakému srcé,
670 kaj vojska zdaj trpi, razbita vsa okrog.
Če rešil sploh od njih življenje si je kdo,
je čudno li, če pravi, da smo mrtvi mi?
Mi mislimo seveda isto pa od njih.
Naj vse zgodi se srečno! Prvi pa od vseh
675 Meneláos pride, vedi, trdno pričakuj.
Če žarek solnčni kák ga vidi torej kjé,
da čil je, živ in zdrav, bo storil Zevs tako,
ki nóče mu še zdaj uničiti rodu,
da láhko upamo, da pride spet domov.
680 Povedal s, tem sem vse in vedi, da je res.

(Odide.)

²⁸ »Bogov s tem ne častiš.« Težko razumljivo mesto. Izvirnik ima: χωρίς τῆ τιμῆ θεῶν. Donner pripominja: »Die Wortfolge ist: χωρίς θεῶν (ἀσυν) ἡ τιμή, sine diis est praeium, d. i. wer den frohen Tag durch traurige Botschaften entweiht, empfängt nicht den Segen der Götter zum Lohne, sondern erntet Fluch.« Arnim razlaga tako: χωρίς (κακαγγέλου γλώσσας) ἡ τιμή θεῶν, t. j. kdor hoče bogove častiti, ne sme prineesti slabega obvestila. Θεοί pomeni tukaj gotovo dobre, nebeške bogove, ker pravi pozneje, da časti tak sel Erinije. Zato se mi zdi, da je zadel pomen Wilamowitz, ki je prestavil: »Himmels-göttern und Erinyen sollte derselbe Mund nicht opfern.«

²⁹ »Ena rana za mesto« je splošna žalost v državi, vsaka hiša posebe ima pa svojo potrlost. To je »dvojni Arejev bič«, meni Donner. Mislim, da je »dvojni bič« verjetneje uboj in kuga.

SKOZI ĐERDAP V NEGOTIN.

IVAN DOLENEC.

1. »Hajduk Veljko«.

V belgrajskem gledališču so igrali narodno igro »Hajduk Veljko«: kratke slike iz življenja največjega srbskega junaka iz časov Karagjorgja, ki se je boril proti Turkom v Krajini.¹ Nabita dvorana mladine je spremljala z otroškim veseljem prizore iz življenja svojega junaka, ki je bil v boju tak strah za Turke, da so bili — kakor so mi pripovedovali v Negotinu — prepričani, da se ga svinec ne prime, in da so ga baje streljali s srebrnimi krogli. Kadar je pa boj počival, je ljubil junak vsa veselja tega življenja, zlasti pa petje in negotinsko vince, ki je na glasu kot najboljša kapljica vse Srbije. Urnebesno ploskanje je zažrmelo po dvorani, ko je vdrl Veljko s svojimi momci v turški tabor in zaklal turškega poveljnika.

V moji bližini je sedel visokošolec, ki je bil videl svojčas uprizoritev »Veljka« v mestu junakovih bojev v Negotinu, kjer je Veljko leta 1813. padel na mestu, kjer ima sedaj spomenik in kjer tudi počivajo njegove kosti ob zidu stare cerkve. Ko koncem predstave vdero Turki v Veljkove okope in se junak — brez streliva in brez pomoči iz ostalih delov Srbije — smrtno ranjen zgrudi, so planili gledalci pokonci, navahili na oder in pretepli »Turke«, ki so jim »ubili« moža, ki je bil njihov ponos in njihov velik vzornik, o katerem pripoveduje ljudstvo še dandanes, da ni umrl, ampak da spi kakor kralj Matjaž ali Barbarossa. (Komur bi se zdel dogodek z igralci v Negotinu neverjeten, naj prebere v Jerusalemovi »Psihologiji« zgodbo iz Amerike, kjer se je neki gledalec pri Shakespearejevem »Othellu« tako vglobil v igro, da ga je zgrabil tak stud nad Jagom, da je na odru ustrelil peklenskega intriganta.)

¹ Severovzhodni del današnje Srbije s središčem v Negotinu; dobrih 10 km vzhodno od Negotina se stika ob Donavi naša meja z rumunsko in bolgarsko.

Baš danes, ko pišem te vrstice — na Vidov dan 1921, ko je bila sprejeta ustava — proslavlja Belgrad spomin na Kosovo in na vse, ki so padli za domovino od takrat pa do današnjih dni, s tem, da posluša med uprizoritvijo »Hajduka Veljka« guslarjevo pesem o minuli slavi, o sedanjem trpljenju in o lepših bodočih dneh.

V Veljkovem Negotinu služi danes pri 9. polku kakih 800 slovenskih fantov (ostalih 300 Slovencev, ki služijo pri tem polku, je na albanski meji). Vodna pot v Negotin nas pelje skozi slovito đerdapsko sotesko in Železna vrata: dovolj razlogov, da sem se odločil na pot, čeprav bi se ne bila baš takrat (20. do 22. junija t. l.) priredila tudi kmetijska razstava v Negotinu.

2. Po »srbskem Dunavu«.

V Negotin potujemo lahko po železnici (Belgrad—Paraćin—Zaječar—Negotin) ali z ladjo. Popotnik na ladji je gospod v primeri s popotnikom na železnici. Udobno se sprehaja ob lepem vremenu po krovu v čistem zraku, ki mu ga ne kvari dim lokomotive in tesni prostor v kupeju. Veter, ki pihlja nad vodo, ga varuje vročine, notranji prostori v ladji pa dežja, mraza, lakote in žeje.

Ob šestih zjutraj je odrinila v nedeljo 19. junija ladja »Kralj Peter« z malim številom izletnikov, ki so potovali na negotinsko razstavo, da dospe še isti večer — po štirinajsturni vožnji — v Prahalovo, pred zadnjo postajo na »srbskem Dunavu«, odkoder je še 10 km do Negotina. Lepoto vožnje po Donavi od Belgrada skozi Đerdap primerjajo srbski pisatelji z vožnjo po Renu. Spočetka nas vzdržuje na krovu mični pogled na rodovitna brda na desnem bregu Donave, porastla z vinsko trto. Nekako središče teh vinorodnih krajev je Smederevo; znano iz svetovne vojne. O dogodkih, ki so komaj minuli, pričajo poškodovane hiše (cerkvenena stolpa manjka toliko, da se

čudiš, da se ne podere) in spomenik, ki so ga postavili Nemci svojim padlim vojakom na mali višini nad mestom. — Spominov na vojno dobiš ob poti dovolj: gole stene porušenih in izropanih hiš pripovedujejo o streljih, ki so padali na srbsko stran z ogrske meje na levem bregu Donave in z monitorjev na Donavi.

Toda te kraje opazujemo le bolj »prečani«, ki nam Srbija ni znana. Poznavalci »srbskega Dunava« sede rajši pri čaši kave ali čitanju časopisov na mehkih blazinah v restavraciji. Toda staro in mlado vre na krov, ko privozi ladja do ogromnih razvalin gradu Golubca in 16 m visoke skale sredi Donave, imenovane Babakaj, kjer se pričenja 90 km dolga »derdapska klisura«.

Doslej je bila Donava povprečno 1 km široka in njena globina ni presegala 16 m. Še ob skali Babakaj je merila reka 1600 m v širino. Sedaj se pa zoži skoro nenadoma v podobi lijaka na 300 m. Privozili smo do mesta, kjer si prične Donava utirati pot skozi Transilvanske Alpe.

Vso sotesko od Golubca do Kladova imenujejo Srbi kratkomalo Đerdap. V različnih delih nosi različno ime. Soteska od Golubca do Dolnjega Milanovca, kjer doseže Donava najjužnejšo točko na srbskem ozemlju, se imenuje Mali Đerdap (40 km dolg), kateremu sledi seveda Veliki Đerdap (do Oršove). Najlepši del vožnje je takozvani »Kazan« (kotel) v Velikem Đerdapu. Na obeh straneh Donave so strme stene, ki segajo dostikrat prav do reke, podobno kakor n. pr. v Vintgarju. Tik nad reko se dvigajo več sto metrov visoki strmi bregovi. Ker si reka ni izkopala morebiti ravne struge, ampak se vije semintja, imamo pred seboj skoro vedno podobo gorske vode. Kajti Donava je skozi vse leto več ali manj kalna. Ker je baš sredi junija silno deževalo, je bil Kazan podoben ogromnemu kotlu »bele« kave. Na nekaterih mestih se zoži struga Donave skoro za 90% normalne širine (na 132 m), da imate vtis, da bi se na tem veletoku komaj mogli srečati dve veliki ladji. Na takih toč-

kah doseže Donava globino 70 m (največja rečna globina v Evropi). Pridejo pa zopet pragovi, preko katerih brzi reka s tako naglico, da je bila pred regulacijo komaj meter globoka. Seveda so vse plitvine danes regulirane in opremljene s številnimi znaki, ki opozarjajo krmarja na nevarna mesta. Vendar pa tudi sedaj vozijo skozi Đerdap samo posebni strokovnjaki, »loci« imenovani, ki poznajo vse plitvine in čeri, od katerih ima vsaka svoje posebno srbsko ime. Tud ponoči ladje navadno ne vozijo. Po poletnem voznem redu odhaja n. pr. ladja iz Belgrada zvečer ob pol 10. in pride do Đerdapa zjutraj ob četrt na šest. Skozi Đerdap vozi dobrih pet ur. Približno ob tri četrt na tri dospe v Radujevac in se čez pol ure prične vračati proti Belgradu. Preden dospe v »Železna vrata«, se ustavi v Kladovu in počaka jutra.

3. »Széchenyijev drum« in »Tabula Traiana«.

Ne samo skrbno regulirana proga, ampak tudi bregovi pričajo o tem, da imamo pred seboj velevažno trgovsko pot. Na ogrski (dandanes rumunski) strani je skoz ob Donavi sijajna cesta (Széchenyijev drum), dostikrat izklesana iz žive skale, oziroma vklesana v skalo, tako da hodimo po njej kakor po arkadah in v slučaju dežja lahko vedrimo. Na srbski strani imamo pa ostanke nekdanje Trajanove ceste, ki je dandanes popolnoma opuščena, ki je pa bila za svoj čas bržkone večje in težje delo nego Széchenyijeva cesta, ker so pač Rimljani delali brez razstreliva. Trajanova cesta me je spominjala na hodnike ob vintgarjevi soteski. Deloma je bila pol vsekana v skalo, deloma so pa hodili po mostu, pritrjenem na skalno steno. Povsod imamo pod ostanki ceste, ki je vsekana v skalo, tudi štirioglate luknje v skalo, kamor so bili zabiti koli. Ni čudno, da so bili Rimljani na svoje delo ponosni in da so se ovekovečili z napisom v donavsko steno, ki je ohranjen do današnjega dne. Na nasprotni strani sta se ovekovečila s po-

dobnim napisom Széchenyi in Ferencz József.

4. Ada Kale.

Od Oršove (nekdanje avstrijske meje) naprej se prične Donava širiti. Preden obrnejo našo pozornost nase bližajoča se Železna vrata, si radovedno ogledujemo zemljepisno, zgodovinsko in politično zanimivi otok Ada Kale. Večjih in manjših otokov je bila sicer vsa pot po srbskem Dunavu polna, seveda razen po soteski od Golubca dalje, kjer se samo tuintam opazi kaka skala. Prvi in edini večji otok v Đerdapu je Ada Kale. Ta otok je obljuden, celo gosto naseljen. Poleg drugih večjih poslopj zapazimo na njem minaret džamije. Prebivalci so namreč muslimani. Kako? Saj so vendar Srbi že v prejšnjem stoletju postavili muslimane po deželi pred dilemo: ali se daš krstiti ali pa hajdi v Bosno ali kamor hočeš! Ada Kale — ni spadala nikdar k Srbiji, ampak je bila do konca svetovne vojne podložna Turčiji. Avstrija ni nikdar dopustila, da bi se ta otok, ki obvladuje pot skozi Đerdap, priklopil Srbiji, in ga je zahtevala zase. Dobila ga pa tudi Avstrija ni, ampak ostal je pod Turčijo. Dandanes spada k Rumuniji.

Ob Karagjorgjevem ustanku leta 1804. so na ta otok pobegnili oni štirje janičarski vodje, »dahije« imenovani, ki so paševali v Srbiji. Tu so bili tudi usmrčeni.

5. Železna vrata.

Zavozili smo v zadnji del soteske — Srbi ga imenujejo »Gvozdena kapija« — ki je bil do konca 19. stoletja strah mornarjev. Iz struge Donave so štrlele tako goste čeri, da je imel človek vtis, da bi lahko po samih skalah prišel preko reke.

Danes je moč tehnike tudi te donavske strahote ukrotiti. Dinamit jim je zrahljal kosti, jih premestil z njihovega ogrožajočega položaja in sedaj so te čeri lepo zložene v gladek kamenit zid, ki loči kanal Donave ob njenem desnem bregu od nevarnih točk v ostali strugi. V donavski

strugi imamo pravi umetno napravljeni kanal, po katerem drvi reka z brzino 4 do 5 metrov v sekundi. Pri Kladovu se neha soteska. Na rumunski strani leži moderni Turn Severin, sezidan v najnovejšem času, ker je imela Avstrija tam svojo postajo za popraviljanje ladij. Turn Severin leži ob zadnjih obronkih Transilvanskih Alp, tako rekoč že v rumunski nižini. Tu so imeli Rimljani ogromen most preko Donave — ostanki se vidijo še dandanes na obeh bregovih — ki jih je vodil po Trajanovi poti čez Donavo v plodno in prometu dostopno Dacijo.

6. Vlahi.

Ob rumunski meji je prebivalstvo na obeh straneh Donave precej mešano. Kakor jih je na rumunski strani dosti, ki znajo srbski, tako jih je tudi na srbski strani mnogo, ki govorijo neko rumunsko narečje, ki se pa menda od rumunskega književnega jezika znatno razlikuje. Poleg rumunščine pa govori večina teh »Vlahov«, kakor jih Srbi imenujejo, tudi srbsko. Kdor se ne nauči srbsčine v srbski ljudski šoli, katerih je baš v teh krajih obilo, tako da je imel negotinski okraj najmanj analfabetov v vsej Srbiji (pravijo, da samo 30%), ta se je naučil pri vojaki ali v občevanju s Srbi, ki stanujejo bolj v ravninah, dočim se drže Rumuni zlasti hribov. Vendar je pa posebno med ženskami še precej takih, ki govorijo samo rumunski. Po številu so cenili srbski sopotniki Vlahe na dobrih 100.000. (Vsi podatki v tem spisu so povzeti po pripovedovanju sopotnikov; samo številke glede Đerdapa so vzete iz Radivojevičeve knjige »Srbija u ulici i reči«.)

7. Dimitrije Mašić.

Morebiti mi bo od vseh poti ostal v najlepšem spominu čisto neznan dogodek. Ko smo zvečer v prvem mraku dospeli v Prahovo in hoteli izstopiti, nas prišlo pozdraviti štirje cigani z goslimi in basom ter nam zagodejo in zapojejo daljšo pesem o Hajduku Veljku. Nisem mogel raz-

brati vseh posameznih besed iz pesmi; jasno sem čul samo Veljkov odgovor na zahtevo Turkov, da se jim preda: »Glavu dajem — Krajino ne dajem!«

»Glavu dajem — Krajino ne dajem!« To nam je govoril hajdukov grob in dolgi slavospev na grobnem spomeniku, te besede je ponovil skoro vsak domačin, ki nam je pripovedoval o junaku, po katerem je zaslovela Krajina, te besede mi je klicala v spomin tudi oseba Dimitrija Mašića.

Spoznal sem ga kot poslanca v začasnem narodnem predstavništvu. Omenil je v govoru dvakrat svoje doživljanje, ko je bil v Bolgariji interniran. V Negotinu sem slišal podrobneje o njegovem trpljenju. Bolgari so hoteli vse ozemlje, ki so ga zasedli, pobolgariti. Zato jim je bil posebno napoti Mašić, ki je nad 30 let deloval v javnem življenju in bil član srbske skupščine. Internirali so ga nekje pod Balkanom in mu vpričo večjega števila vojakov in vsega dijaštva tamošnje moške in ženske gimnazije udarili z debelo gorjačo 25 batin. Med mučenjem ni zastokal, pač pa se je po 25. udarcu obrni k navzočim in zaklical: »Zapomnite si, da bo te batine Bolgarska še plačala!« Nato se je usula nanj nova ploha udarcev in suvanja z noge, dokler se ni onesvestil. Zavedel se je šele čez dva dni ves krvav v mrzli ječi, odkoder so ga prenesli v bolnišnico. Posledice čuti še danes.

L. 1918. je prišla odredba, da se starejši interniranci vrnejo domov. Redki so bili, ki so doživeli ta dan. V nekaterih taboriščih je pomrla skoro polovica internirancev. V spremstvu vojakov se je vračal Mašić nazaj v Negotin. Še preden je došel do svoje hiše, je izvedel, da so Bolgari po vseh večjih krajih zahtevali od prebivalstva, da podpiše izjavo za pripadnost k Bolgariji, in da se bo morebiti taka izjava zahtevala tudi od njega. Pa se obrne k vojakom in reče: »Tamle preko poti je moja hiša. Toda če mislite, da bom jaz podpisal kako izjavo, me peljite kar nazaj! Kajti ni je vode, ki bi nam mogla oprati naše srb-

stvo, in ni ga popa, ki bi nas mogel prekrstiti, da bi ne bili Srbi.«

Prsten duh Karagjorgjevih bojevnikov.

8. V Negotinu. — Gospodin prota.

O Negotinu samem vem zelo malo. Bil sem tam samo en dan in so me bolj zanimali ljudje nego poslopja. Imeli smo izvrstnega voditelja, ki je skrbel, da je bilo za telesno in duševno »blagopočutje« slovenskih gostov — bilo nas je pet: minister Pucelj, poslanci Brodar, Drofenik in dr. Vošnjak — kar najbolje poskrbljeno. Bil je to bivši major Ilija Panić, sedaj trgovec, v čigar gostoljubno hišo smo bili povabljeni na kosilo. Kmalu po izbruhu svetovne vojne je prišel ranjen v avstrijsko ujetništvo in je porabil dolga leta v taborišču, da se je izobrazil v trgovskih vedah. Po prevratu je služboval kot stotnik v Sloveniji. Med njegovimi vojaki je bil tudi trgovski pomočnik g. Lamprecht, ki je sedaj — edini Slovenec civilist v Negotinu — v trgovski službi pri svojem bivšem vojaškem poveljniku.

Gledali smo slike majorjevih tovarišev iz vojne akademije. Približno 60% jih je padlo v bojih 1912/1918, med njimi tudi mož njegove sestre. Zabavali smo se pred kosilom z njenima otročičkoma. Bila sta že v Sloveniji. Kajti ena njuna teta je soproga brigadnega komandanta v Ljubljani, g. Stojana Nikolića, druga pa polkovnika g. Živana Bogovića v Mariboru.

Naš gostitelj nas je tudi seznanil z gosp. protom, 74letnim starčkom, ki deluje že 53 let v svečeniški službi. Duševno popolnoma čil in svež in tudi telesno še gibčen, nam je razkazoval g. prota staro cerkev z Veljkovim grobom, še ohranjeno Veljkovo smodnišnico, v katere zidu je turška topovska krogla iz časa Veljkovih bojev, in svoj ponos: novo negotinsko cerkev, o kateri pravijo obiskovalci, da je najlepša cerkev v Srbiji za belgrajsko Saborsko cerkvijo. Kako tesna je bila pri Srbih narodna misel združena z versko, oziroma verska z narodno, kaže tudi ta cerkev: v

njej so poleg verskih slik tudi slike srbskih vladarjev iz dobe pred kosovsko bitko. Isto sem videl pozneje v samostanu Bukovem.

Za vprašanje narodnostne pripadnosti negotinskega prebivalstva je važna tudi krstna knjiga, ki je ohranjena nepretrgoma od l. 1837. Iz nje se vidi, da so se že takrat glasila imena na -ič in ne na -ov, dasi so med svetovno vojno Bolgari trdili, da je vsa vzhodna Srbija do Morave bolgarska.

»Gospodine,« mi je pripovedoval g. prota popoldne, ko smo se šetali po njegovem vrtu, »jaz nagovorim večkrat tudi kakega Vašega rojaka — to je moja svečeniška dolžnost — in ga vprašam: Junače, ali se Ti kdaj pripeti, da bi Te kdo grdil zaradi Tvoje vere?«¹ Odgovor se navadno glasi,

¹ Verski šovinizem tudi med Srbi zlasti med svetovno vojno ni bil neznana prikazen, četudi so dalekovidnejši razširili med najširšimi sloji geslo:

da ne. Nato pa jaz rečem: »Pa če bi se Ti kdaj primerilo, tedaj reci dotičnemu: Nemoj budaliti! Kristus nas ni učil, da se radi vere med seboj grdimo. Brat je mio, koje vere bio. Verujva oba tako, kakor so naju učili starši. Kdo od naju ima bolj prav, o tem naj pa razpravljajo tisti, ki so te stvari bolj študirali nego midva.«

Brat je mio, koje vere bio. Scotus Viator je v svojem znamenitem delu »Die südslawische Frage im Habsburger Reiche« (Berlin 1913) — ki je pisana z avstrijskega stališča — opisal tozadevno Srbe precej črno. (N. pr. na strani 11. in 144.) Če so bili Srbi poprej proti vsem Nesrbom nezaupni, je to umljivo: Srbija je bila v verskem oziru precej homogena in njeno prebivalstvo s pristaši drugih ver sploh ni prišlo v stik. Med svetovno vojno so se pa Srbi seznanili takorekoč z vso zapadno Evropo in dandanes n. pr. v Belgradu o kaki verski nestrpnosti ne more biti mnogo govora. Izobražen Srb smatra versko strpnost za svojo častno dolžnost.

UŽIVANJE LITERARNE UMETNINE.

NARTE VELIKONJA.

Estetično uživanje umetnine je svoje vrste umetniško ustvarjanje, je reprodukcija umetnine v uživajoči psihi, kakor je razglabljanje znanstvenih, že gotovih resnic reprodukcija teh v razglabljanju psihi; razlika je samo, da morata ustvarjajoči umetnik in znanstvenik napisati obnavljajočemu občinstvu napotnico in dati na dlan sredstva, da se dokoplje do umetnine in resnice. Toda na tej poti občinstvo samo umetniško ustvarja in znanstveno raziskuje, seveda po svoji individualni moči; čim bolj je navezano na napotnico in na sredstva, ki mu jih je dal umetnik ali znanstvenik, tem večji je blesk umetnine, tem prepričevalnejši so znanstvenikovi razlogi.

A pri tej sličnosti reproduciranja ne smemo pozabiti, da je iskanje resnice v bistvu čisto druga funkcija, čisto drugo udejstvovanje človeške duše, kakor uživanje lepote. Iskanje resnice ima namen zadovoljiti

naš razum, in samo naš razum, uživanje lepote pa naš estetični čut, torej čisto druge psihične sile in človeška nagnjenja.

To ljudje često pozabljajo, pozabil je na to dejstvo sam dr. Mahnič pri Gregorčiču. V najprimitivnejši obliki se ta pogrešek vidi pri deklici, ki najprej pobrska knjigo v zadnjem poglavju; iz gole radovednosti, ali sta se Manca pa Tine vzela ali ne. S tem pokaže, da ji je predvsem le za fabulo, to je oni substrat v umetnini, ki je vsaj navidezno vzet iz realnega življenja, resničnega, vsakdanjega življenja, oni substrat v umetnini, ki je najmanj važen, ki pomeni le neobhodno ogrodje za literarni umotvor.

Z drugo besedo: Deklici ni na tem, da bi uživala umetnino kot tvorbo človeškega duha, z vsemi malimi miki in finesami, pustila je razumu, da je iskal resnice. Deklici je manjkalo estetične vzgoje in samoosvo-

jitve; ob ves estetični užitek je bila, ko so jo prevzele solze, ker je bilo, recimo med Mreto in Mihom toliko zaprek, da se nikoli ne bosta vzela.

S tega vidika je treba gledati tudi tisto silno slò množic po kinu, to je svoje vrste znatiželjnost, ki postane strast po zgodbi, a z umetnostjo in estetičnim uživanjem nima nič skupnega.

Že v pojmihih samih: iskanje resnice in umetniško ustvarjanje je dana na dlani razlika, ki jo mora estetično vzgojen in samoosvojen človek imeti ob umetnini pred očmi.

Pri iskanju je bila stvar že dana, že vsa v svoji biti, preden je sploh kdo nanjo mislil, pri umetniškem ustvarjanju pa se poraja nova eksistenca, nova bit, ki jo človeški duh šele snuje. Pri umetnosti je glavna naloga ne ponavljanje, temveč ustvarjanje na novo.

Resnica se izraža v navadnih, vsakdanjemu mišljenju običajnih izrazih; raziskovatelj zida v strogo opredeljenem pojmovnem krogu določno in podprto z dokazi in na podlagi vsega tega spoznava, lepota pa se izraža v umetninah z nadobičajno obličnostjo duha, ki skuša podati globlji nenavadni smisel z razporejanjem morda preprostih, a nenavadnih simbolov in drznih psihičnih prehodov (n. pr. drznih primerov in asociacij). Vsak umetnik se mora posluževati svojemu času in rodu vsaj dostopnih simbolov — kajti tudi umetnik je sin svojega rodu in časa in se je vsa umetnost dosedaj brez velikih skokov razvijala — a mora se varovati banalnosti, Kette bi dejal »vsega dognanega«, ako hoče dati umetniško duška svojemu občutju.

Občutje je najprimitivnejši in najsplošnejši pojav človeške duše.

Primer: mala štiriletna deklica se ustavi ob luninem svitu ob ribniku in zaploska z ročicama: »Oj, kako je lepo!« Ta vzklik ni nič drugega kakor golo občutje, nagel izraz instinktivnosti človeške duše.

Iz tega sledi, da ima občutje, ki se izraža v človeški duši, širši in večji vpliv na človeka ter se bolj udeležuje v človeku nego spoznavanje. V človeku je večja potreba po lepoti nego po resnici in lepota ima v človeštvu večji akcijski radij nego resnica.

Marsikdo je klečal že v mističnem razpoloženju v mraku v kapeli in niti pomislil ni, da je Bog v bližini, tako ga je prevzela lepota hiše božje.

Še ena razlika je med iskanjem resnice in umetniškim ustvarjanjem: pri iskanju resnice se mora razum ozirati na dane rezultate, ki eksistirajo in so priznani za neizpodbitne; rezultat prvega raziskovanja, ki je resničen, tvori podlago za nov rezultat in se različni rezultati izpodbijajo. Pri umetnini je drugače: vsaka umetnina, ki je res umetnina, je nova individualnost zase in pobija v umetniškem sveiu vse umetnine v sorodni stroki. Vsaj morala bi, kajti drugače se umetniku očita plagiatstvo ali se mu vsaj odreka samoniklost, kar je milejši izraz za isti pojem.

Umetnost odstranja vse ozire in vse ovire, da vzbudi v uživalcu, obnavljajočem umetnine, iste doživljaje, ki jih je imel umetnik pri ustvarjanju, to se pravi: isto uživanje lepote, ki ga je bil deležen umetnik. Obnavljajoči umetnik - uživalec črpa iz umetnine lepoto po svoji individualni moči.

Kako uživamo umetnino, da smo res deležni istega uživanja lepote, kakor ga je bil deležen umetnik, kako izčrpamo umetnino, recimo še enkrat: literarno umetnino?

Odgovor je lahak: zasledujmo udeleževanje človeškega duha v vsem njegovem čustvenem in umskem razmahu in zavedajmo se, da je to vibriranje človeške duše, kar nam govori umetnik.

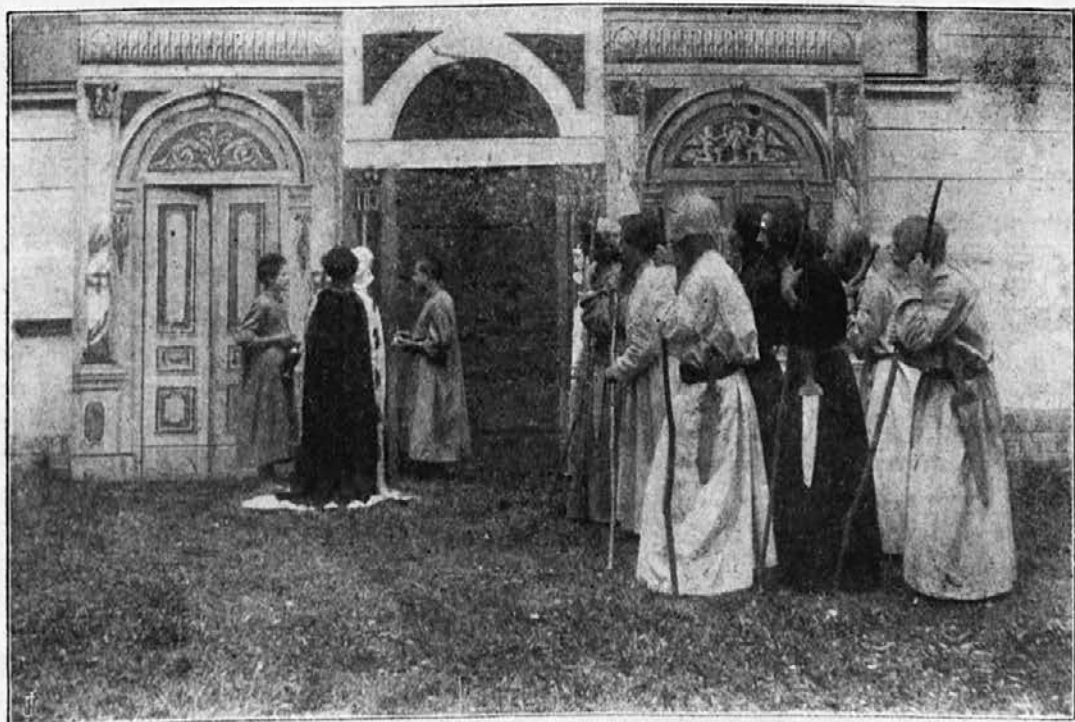
Seveda bomo vsled tega čisto mirni in ne bomo ob literarni umetnini vpraševali, ali se Janez in Ančka vzameta.

Ne, najprej bomo študirali okolico dejanja, ki nam jo umetnik slika. Soglasje med okolico in človekom, krajevni, časovni, so-

cialni in kak specialni milje, v katerega je umetnik zastavil svoje pero. Iz tega se nam odkrije umetnikovo obzorje, odkrije se nam takoj psihična globina, pred očmi bomo imeli duševni aparat, s katerim razpolaga. In tekom umetnine bomo takoj vedeli, kje je pristen in elementaren, kje je samo načitan ali nam morda celo citira iz leksikona. Vse njegovo čuvstvovanje in naziranje nam je v hipu na dlani in takoj

nosti osnovno idejo. Duh in čut do lepote se vseeno razodevata, četudi je ideja zmetna, kakor ostane človek človek in božje stvarstvo, četudi ima zmotne nazore in njegova čuvstva človeška čuvstva, četudi streme za prepovedanimi stvarmi.

Ali boš trdil, da volčja češnja ne razodeva božje modrosti in lepote, ker je strupena? Ne, ampak dejala bova: za vsakega ni.¹

»Povej, Klitajmestra, si zvedela kaj,
da zaupno povsodi daruješ!« (Ajshilos, Agamemnon, 86, 87.)

vemo, ali je umetnik od Boga poslan muzikant ali pa je samo žegnanijski škripač.

Ako sem prej dejal, da je med iskanjem resnice in uživanjem lepote (bodisi aktivnem ali pasivnem) razlika, nisem s tem trdil, da ne sme imeti umetnik svojega filozofskega nazora; nasprotno: čim večji je umetnik, tem globlji je njegov filozofski temelj, na katerem zida svoje umotvore, tem globlji je vir, iz katerega zajema. Ampak umetnina je zame umetnina, četudi je zgrajena na napačni filozofski premisi, če krije v polnem obsegu in v organski popol-

In tako tudi ni za vsakega vsaka literarna umetnina. Gotovo je, da ne sme vsake literarne umetnine dobiti v roke človek,

¹ Opomba uredništva. Tu se je g. pisatelj dotaknil onega prepornega vprašanja, ali more biti tudi moralno zlo, greh, predmet lepe umetnosti (l'art pour l'art?) ali ne. To vprašanje je končno vprašanje svetovnega nazora. Mi načelno pritrjujemo Mahničju, da kar ni v skladu z etiko, z moralo, z božjo zapovedjo, tudi v umetnosti ne more biti lepo in torej tudi ne dovoljeno. Zakoni etike veljajo tudi za umetnika in njegovo delo. Drugo vprašanje pa je, katera umetnina je za mladino in katera je za odrasle.

ki nima smisla za lepoto. Izbiral bi knjige za one, ki čitajo zaradi zgodbe, in prav nobene literarne knjige bi ne dal človeku, ki oponaša junake iz romanov. Za tega je vsaka resnično lepa knjiga nevarna, zanj so samo knjige »in usum delphini« (za mladino).

In osnovno idejo, sem rekel, mora kriti umetnina v svoji organski popolnosti. To je drugo, kar moramo iskati v umetnini. Postanek umetnine si moramo misliti tako kakor rast pšeničnega zrna: V vsakem delu, v vsaki celici, v listu, v stebelu in klasu, povsod je poudarjena osnovna ideja: pšenica. Rekli boste: to je čisto naravno! — Je naravno, ker ta naravni razvoj vodi večni, neizpremenljivi zakoni. Pri človeškem ustvarjanju, ki je vsak hip izpostavljeno drugačnim vplivom, je ta organska zaokroženost težja. V vsakem hipu, v vsakem stavku, v vsakem poglavju mora biti osnovna ideja polno poudarjena, nič ne sme biti preveč izdelano, nič premalo, da ne nastanejo v umetnini občutne luknje ali pa elefantiaze, nič ne sme biti tujega namešanega elementa, nič za lase privlečenega; vse se mora vršiti v okviru ideje v verjetnem obiležju.

To je prvi in glavni pogoj lepe umetnine, to je pa tudi ideal lepe umetnine in čim popolnejša je, tem bliže mu je. In v luči osnovne ideje mora umetnina vzbujati občutek verjetnosti, pravim: verjetnosti in ne resnice, to se pravi: vse delo in nedelo se mora vršiti v takem obiležju, da more človeški duh najti soglasje med njim in idejo.

Tako smo po novi poti prišli do nove razlike med iskanjem resnice in uživanjem lepote.

Ako pa hočemo umetnino res uživati, moramo s kritičnim očesom zasledovati boj med idejo in fabulo, boj med onim sestavnim delom umetnine, ki je vzet iz duševnosti, in onim, ki pripada materialnemu življenju.

Zdaj smo pa le skupaj, poreče kdo: navadna fotografija je boljša od slike in stenografski zapisnik pogovora dveh pijancev

v gostilni od umetniškega pogovora v romanu; kajti oboje je veren odsev dejanskega življenja in vzbuja občutek verjetnosti v največji meri, ker je resnično.

Toda umetnina, prijatelj, je ustvarjena bit v okviru snovne ideje. Duh pa ne nudi pri svojem ustvarjanju brezpomembnih, banalnih vsakdanjosti, temveč samo bistvene poteze, ureja vse suvereno na novo in išče predvsem duha, pravimo: stilizira. Umetnik stilizira.

Na narodnih nočah vidite stilizirane nagelje, v literarni umetnini je stilizirano vse od posameznih občutkov v lirični pesmi do značajev v romanih. Stiliziranje je način umetniškega ustvarjanja, način gledanja življenja in njegovih pojavov.

Stiliziranje je način razporejanja materije, s katero se ustvarja umetnina. Walter Scott n. pr. opisuje junaka od nog do glave, pa nazadnje človek, po treh straneh opisa, vendar le ne ve, kakšen je. Tolstoj označi pri lepi dami n. pr. samo lepe roke in poudarja to lepo roko večkrat v različnih legah. Meni je bila dama živo pred očmi. Opozarjam pri tem na ono slovito mesto v Izidorju Cankarju »S poti«, kjer opisuje različne stile slovenskih pisateljev (str. 42 sl.).

Če uživam umetnino, bom nujno na take stvari pazil, kajti v takih odtenkih se kaže način mišljenja in dela umetnikovega, vsa njegova ustvarjajoča moč.

V stilu se razodeva človek; to je tretje, kar je važno v umetnini. K stilu pa spadajo vsa vidna in nevidna tehnična sredstva: napetost, razvoj in zapletek, primeri, kontrasti, melodija jezika, harmonija asociacij, prehod z ene misli na drugo. Drugo je itak znano, toda premalo se opozarja in malokdo ve, da je važno v umetnini vprašanje melodije jezika in harmonija asociacij.

Pri melodiji jezika sta verz in rima najbolj vidna znaka (včasih tudi slabe) melodije, a marsikje poje jezik brez verza in rime. Še bolj skrita je navadnemu očesu harmonija asociacij in marsikdo še ne ve,

da je važno važno vprašanje v vsaki umetnini, kaj je umetnik povedal med črtami, kaj je umetnik zamolčal, kako je prešel od ene misli na drugo.

Za vse te tri glavne sestavine umetnine ni vseeno, kakšne so, vse to so sestavine, ki imajo izvor v umetnikovi duševnosti, so izraz njegovega pojmovanja umetnosti in lepote.

Prišli smo še do četrte sestavine, do one, ki je odsev materialnega sveta in kar je bilo pri vas do danes glavno in prvo: to je snov ali recimo na glas: zgodba.

O nevažnosti zgodbe nam priča dejstvo, da je umetnik malokdaj vezan na določeno zgodbo: recimo, ako rešuje specialen kmetskosocialen problem, se ne more zgodba vršiti v aristokratskih velikomestnih krogih, toda zgodbo še kljub temu prikuje po svoje. In za umetnino bo pač vseeno, kakšna je fabula, če so le dovršeni prvi trije glavni pogoji.

Vidim, da je potemtakem za zgodbo res vseeno, ali se Janez in Ančka vzameta ali ne, toda Finžgarjeva »Dekla Ančka« je baš radi tega večja umetnina, ker se ne vzameta.

IZ MODERNE.

DR. IVAN PREGELJ.

Marija Konopnicka: Na Carignanow nocy.

Jak morze to burzliwe,
Jak zimne niebo to,
Jak wielki ból jest w tej pieśni,
Którą te wichry dmą!

Jak ciężkie skrzydło chmury,
Co jutra niesie grom,
Jak w duszy mojej przekłęcie,
Jak pusty jest mój dom!

Nikogo z bożych ptaków
Nie widzę tu, ni tam,
I śpiewam nie wiem dla kogo,
I nie wiem za czem łkam...

I patrzę w sine gwiazdy,
W ossjańskich gwiazdy dum,
I słucham jak się skarży
Tej fali gorzki szum.

I myślę: obyż jeden
Z pokrewnych memu ton!
Ot, choćby psa wycie na księżyc,
Choć za umarłych dzwon...

Psy drzenia na łańcuchu,
Zgasł pełni biały kwiat,
A serce pękło we dzwonie.
Od wielu, wielu lat! —

Kako je to morje nemirno,
kako je mrzlo to nebo,
kako velika bol je v tej pesmi,
katero vejejo ti vetri!

Kako težko je krilo oblaka,
ki nese jutra grom,
kako mi je v duši prokletstvo,
kako pust je moj dom.

Ne enega božjih ptičev
ne vidim ne tu ne tam,
in pojem, ne vem za koga,
in ne vem, za čem plačem.

In gledam v sinje zvezde
v ossjanskih tajnost zvezd,
in slušam kako toži
tega vala motni šum.

In mislim: o da bi bil vsaj eden
sorodnih mojemu glas!
Glej, čeprav lajež na mesec,
čeprav mrtvaški zvon...

Psi spijo na verigah,
ugasnil je polni beli cvet,
a srce je počilo v zvonu
pred mnogo, mnogo leti.

Kako čudovita pesem razpoloženja, ta pesem velike poljske pesnice Marije Konopnicke, ki je spesnila nekako šest zbornikov »Poezij«, več zvezkov divnih novel in sloviti poljski izseljeniški poem: »*Ban Balcer w Brazylie*«. (Prim. »M. Konopnicka« v »Spomini in jubileji«, Matica Slov. 1911.) Pesem spominja po prvotnosti izraženega občutja na slovečo Goethejevo: »*An den Mond*«. Po izbranosti slik in izrazov pa je pesem moderna v smislu francoskih Parnasovcev *Heredia* ali *Leconte de Lisle*-ja in češkega Vrchlickega, čigar mogočna zanos je pokazala Konopnicka tudi sicer. Po sili občutja bi primeril pesem duševnosti Leopardijevega, Heinejevega in G. Carduccijevega svetobolja, obupnosti v najvišji stopnji. Umetniški naglas v pesmi je izrazila pesnica v zadnjih kiticah: »*Še smrt nima glasov, ki bi soglašali* (Baudelaire: *correspondance*!) s temo mojega občutja! Čudna pesem to, kaj meniš, v zbirki »*Italia*«, čuden svet, utrgan pod nebom večnega solnca! Konopnicka je potovala po Italiji in svoje pesniške doživljaje uredila v najsijajnejšo zbirko poljskih »italjskih« poezij. V prvem delu te zbirke, v »*Sonety włoskie*«, je čustvovala osebno po zgledu Mickiewiczovih »Krimskih sonetov« in v obliki, ki po dovršenosti spominja na nemškega Platena. »*Na potu*« je drugi del (od tu je naša pesem!), kjer je opaziti, da pesnica uživa Italijo v nekakem klasicističnem okusu (Goethe). Roma se ji odkrije v nokturnu, »v velikem molčanju ruiny i nocy!«. Nato je obiskala krščansko umetnost (cikl. »*Madona*«) in po svoje čustvovala ob slikarjih: Cimabue, Giotto, Vivarini, Correggio, Botticelli, Rafael i. dr. Iz »umetnostne« Italije je krenila nato spet h »klimatični«, k potopisnim vtisom v Nervi, Bagnascu, Capri, Sorrento itd. Konopnicka je doživela torej Italijo v tistem sporedu in programu, kot drugi italijanski romarji, a doživela jo je v zvokih svoje mehke, sijajno gesto ljubeče duše, v obzorju svoje literaturne, umetnostne in

zgodovinsko-vešče omike in filozofije. Prav v okusu poljske klasicistične šole (in tradicije poljskega jezika!) ljubi v izbranem okusu ženske narave podobe: kapitelj, korona, mozaik, sarkofag, alabaster, palme, mirte in rože in lovor, freska, baldahin in urna. Rada uporablja mitologično besedišče. Zanesse se v gesti Parnasovcev: »*rajski ptič solnca je razvil svoja krila, zapalil pol neba, razžaril pol neba, vrgel pesem svetlobe v svetove in zaglušil spev meseca, trubadurja nočnega*«. Zemlja je pesnici Danaja, ležeča v biserju rose. njene »ossjanske zvezde« so izraz romantičnosti v pesnici (prim. Goethejevega Wertherja), okus lascivnega klasicizma šestdesetih let priča podoba: gondola = ladja z belimi prsi. Konopnicka se razume zanesti v slogu Dantejevem, v sijajnosti Tassovi, v čuvstvu Goethejevem (Mignon — *Znasz li ten kraj?*). Sorodnost poljskega jezika z muziko romanskih — (Leibnitz je sodil, da je poljščina za italijanščino, najblagoglasnejši jezik. Kaj bi rekel šele o jeziku Gunduličevem, da ga je poznal!) — daje tem italiskim pesnim slovanske pesnice še gotov poseben čar in dela zbirko »*Italia*« najboljšo slovansko zbirko te vrste, v kateri smo tudi Slovenci skromno udeležili sebe po Sardenku in Opeku..

* * *

Konopnicka je bila deloma pod vpliv velikega češkega pesnika Jaroslava Vrchlickega, ki je nekak češki Viktor Hugo, mojster oblike, vseobsegajoči pesniški duh, ki mu ni ostalo skrito ne eno umetnostno stremljenje, ki je neskončno pesnil, občutil vse oblike, presnoval v sebi vse snovi in postal češke jezikovne umetnosti višek in klasik. Za zgled njegove jezikovne sile Ti zapišem njegovo pesem:

»*Naši řeči*«:

Ty v Hospodine pomiluj ny' svatá,
ty věčně živá v písni Václovově,
ty studno něhy, krásy v každém slově,
ty nehas noucích vznětů výhni zlatá!

V Husitskí písní blaskem bouře vznata,
ve vzletu orlím a ve síle lvově,
ty žalující v dumě Kollarově,
ty slz a krve číši vrchovatá;

Ty jak noc tmavá, jak den mnoho bleská,
jak žula tvrdá a jak chleba měhká,
ty drahá, svatá, zařná řeči česká;

Křte ohnivý a sladkých zvuků, lázní,
ty ptáku, vílo, oři, věkověka
ty sfingo, s jakou chvím se o tě bázní!

Ta sonet odkriva gotovo tipično svojstvo Vrchlickega: izrazit retorijski patos, ki žubori v mogočni podobi. — Pesniku ne poide izraz, dokler ni dozidal ritmično zakrožene celote in jo zaprl s kadenčno ponto, z nekakim miselnim, zaključnim izrazom. Ves sonet pred nami je mogočen apostrof, ki je že zunanje viden, po desetkratnem nagovoru (ty). Vedno novih, izbranih atributov najde Vrchlicky za češko besedo, za besedo češke knjige in pesmi vse od prvih pismenih početkov v Metodijevih in staročeških spomenikih (Vaclavova pesem) pa gori preko husitske bojne pesmi do Kollarjeve romantične tožbe, dokler ne najde čudovitega termina: »solza in krvi do vrha polna čaša«. Nato se pesnik v svojem rodoljubnem čustvovanju kakor omočen, nekako pijan lepote gledanega pesniškega predmeta, požene še živahneje, še strastneje v apostrofiranje, ki zdaj poje še odločneje v kontrarnih superlativih vse do strašnega simboličnega viška »ty sfingo!«.

Tu bi jaz sonet končal. Formalist parnasovske šole, Vrchlicky, ga ni, nego je dodal dokaj vsakdanjo ponto, vsebinsko malotehtno misel, da je rešil s hem o sonetne oblike. Vrchlicky v tej pesmi ni modern, ker je šel predaleč in je žrtvoval svoj pravi pesniški zanos avtoriteti časa, kategoričnemu imperativu svoje dobe in okusa. Zdi se mi, da sem Ti dovolj jasno označil na tem enem zgledu značaj poezije pri Vrchlickem: nedosegljiv je kot forma-

list, a pesnik elementarno svojega duha ni. Za las je podoben Francozu Hugóju in takozvanim »Parnasovcem«. V vseh slovestvih boš našel podobne pesniške osebnosti (n. pr. pri nas Stritarja!). Zato pa je doživel, kakorkoli je velik in morda največji češki pesnik vseh dob, vendar tudi Vrchlicky gotov odpor proti sebi. Moderni češki pesniki so odločno vstali proti njegovi šoli (Sova!). — Pred Evropo in v zgodovini svetovnega pesništva bo seveda ostala večna zgodovinska veličina tega izrednega Čeha, ki je dobil Noblovo nagrado in čigar dela bi napolnila celo knjižnico in so zakladnica lepote češke besede in nekaka enciklopedična eklektičnost vseh svetovnih nazorov in artističnih nagibov.

Najbolj imponujoča je pri Vrchlickem prožnost in sila njegovega sprejemljivega duha. Velikan je po obsežnosti svojega znanja. Nedosežen je v svojem daru, ki mu je bil od Boga, da se je mogel popolnoma vtopiti v tuje umetnine vseh časov in rodov in jih stolmačil v najpopolnejši obliki svojemu ljudstvu. Vrchlicky je prevedel Čehom toliko, kolikor je drugim narodom deset, dvajset avtorjev. Naj navedem le nekaj imen: Dante, Petrarca, Ariosto, Camoens, Corneille, Foscolo, Hugo, Hamerling, Byron, Rostand, Shelley, Arany, Ibsen, Baudelaire, Verlaine, Mickiewicz, De Lisle itd. Vrchlickega zbranih del je nekaj nad 60 zvezkov, brez prevedenih knjig. Iz svojih pesmi je uredil dve antologiji, ki sta kvantitativno za šest do osem Prešernov. Pisal je tudi v prozi, novele (Barvaste črepinje) in drame. Po svojem poklicu je bil učitelj (Emil Frida). Podobno kakor Goethe je zrastel v nekak klasicizem pod italiskim podnebjem. Goetheju sliči tudi v svojem univerzalizmu. Vrchlicky je duh od češkega duha, je parabola prave češke narodne duše, v stoletju, ki nam je dalo Carducci, Heyse in le enega Tolstega!...

HOMERJEVA ILIADA.

PROF. FR. OMERZA.

Spev XIII.

Ko približal pa Zevs je Trojance in Hektorja k ladjam, pustil jih tam je, da dalje bore se v trpljenju in bedi, ter se obrnil nazaj od vojske z bleščečim očesom, Trakijcev gledal zemljo, ki konje prekrasne redijo, rod Hipemolgov čaščen in Misijcev borcev od blizu, Abijcev narod pošten, ki z mlekom živi se kobiljim. V Trojo pa sploh več oči nikdār ni obrnil bleščečih, ker nadejal se je sam, da nihče bogov pač nesmrtnih hitel Trojancem ne bo al mórda Danajcem pomagat.

10. Ni pa na stražnici slep bil zemljo tresoči Posejdon. Kajti sedel je strme ter gledal na bojno vrvenje, z vrha najvišjega zroč Samotrake z gozdovi bogate; videlo namreč od tam se vse je idajsko pogorje, videl se Priamov grad in ladije votle Ahajcev. Sem je iz morja prišel in gledal z bolestjo Ahajce, kāk jih Trojanci moré in silno zameril je Zevsu. Stopil je torej takoj v nižino z goré skalovite, urno korakal naprej, da se stresal je gozd in gorovje, ker je Posejdon po njih z nesmrtnimi hodil nogami. Trikrat je stopil samó, a četrtič namen je dosegel, Ajge, kjer tempelj krasán v zalivu stoji mu globokem; v zlatu se ves lesketá, preminul pa nikdar ne bode. K vozu upregel nato je bronokopitasta konja, urna, mogočen pa vrat pokrivala griva je zlata. Zlat je nataknil oklep, bič zlat še umetnega dela v roko nato je prijel in skočil na voz je prekrasen. Zdaj po valovju hiti. In rádostno švigajo ribe kvišku iz morskih globin, ker dobro poznajo gospoda. Morje odpre se pred njim od radósti in konji letijo naglo tako, da ne zmoči še os se bronasta vozu. K ladjam Ahajcev neso ga konji poskočni in čili.
32. Jama široka leži v pomorskem zalivu globokem sredi otokov obeh, med Imbrom in Tenedom strmim; konje ustavil zdaj tu je zemljo tresoči Posejdon ter jih izpregel nato in krmo nebeško pristavil, urne pa zvezal noge jim s sponami zlatimi trdno, ki jih ne zlomi nihče al reši, da stali bi tamkaj, dokler ne vrne se knez, ki v vojsko odšel je Ahajcev.
39. V tem pa Trojanci so šli kot plamen al divja nevihta hkratu za Hektorjem vsi, ko gnala jih strast je brezmejna. Hrum se je dvignil in krik. Da vzamejo ladje Ahajcem ter pomorijo pri njih, so upali, vse jim junake. Zemljo držeči pa bog in zemljo tresoči Posejdon vrste Argejcev je vnel, ko iz morske je prišel globine, sličen Kalhantu po vsem, po glasu neumornem in stasu, ko do Ajantov obeh, ki strastna sta sama, se obrne: »Ljudstvo Ahajcev vidvā zdaj bosta rešila, Ajanta, pomnita vendar na moč, od groze nikarta se trestil Rok nepristopnih drugod vsaj jaz ne bojim se Trojancev, dasi mogočni naš zid preplezali v trumah so mnogih,

ker zadržé ta naval pač Ahajci mo¿je golenjaki;
tu se pa strašno bojim, da ne bi se kaj nam zgodilo,
kjer kot plamen besni in hodi pred vrstami Hektor,
ki se ponosno baha, da sin je mogočnega Zevs.
O ko vama kak bog to misel bi hotel vdahniti,
da kot zid bi vztrajala tu in spodbujala druge!
Kmalu spodili potem bi od ladij ga brzega teka,
dasi Olimpijec sam ga vedno priganja in sili.«

59. To je dejal in dotaknil obeh se s palico hkratu
zemljo tresoči je bog in napolnil ju s strastnim pogumom,
gibčnost po udih razlil, po nogah in rokah od zgoraj.
Kakor se dvigne kragúl j na urnih perúti h nenadno,
kadar se s stirme peči zažene v oblake moleče
ter po nižavi zdrevi za ptico kot strela preurna:
tāk je izginil nato bog zemljo tresoči Posejdon.
Prvi po tem ga spoznal sin urni Ojlejev je Ajas,
ki do Ajanta se koj Telamóna je sina obrnil:
»Ajas, nekdo od bogov, ki bivajo gori v Olimpu,
sličen preroku veli, da boriti se dajva pri ladjah,
vendar pa Kalhas to ni, najboljši od vseh ptičegledov.
Dobro sem namreč spoznal premikanje nog in goleni,
ko je odhajal od tu, ker bogove spoznati je lahko.
Meni pa tudi srce zdaj samemu v prsih preljubih
huje veleva kot prej, da naj se borim in vojskujem,
strast mi dviga noge in róke želijo si dela.«
76. Njemu odvrne nato Telamonovič Ajas ter pravi:
»Strastno i meni želé si dela roké nepristopne,
kopje vihteče ostró, in hrabrost srce je prevzela,
nóge nestrpno stoje. Poskusiti hotel bi v boju
s Hektorjem tudi se sam, četudi je strasten brezmejno.«
81. Tāk govorila tedaj v razgovoru tu sta med sabo
rádosti polna za boj, ki bog jima vlil jo je v duši.
Zemljo tresoči pa bog med tem je spodbujal Ahajce,
ki so predrágo srce pri ladjah krepili si urnih.
Ud je predrági so vsem oslabei od težkega truda,
dušo težila je bol, ko Trojance so gledali v strahu;
kajti mogočni jim zid preplezali v trumah so mnogih.
Žalostno gledal je vsak in sólze so tekale po licu.
»Mi ne zbe¿imo, umrjemo prej,« so dejali Ahajci.
Zdaj je pa stopil med nje in moč jim obnóvil Posejdon.
K Tevkru najprvo je šel, nato poiskal Penelaja,
ki mu je Léitos drug, in Toánta, Deípira kneza,
slednjič Meríona še in Antíloha, hrabri dvojici.
V boj jih tedaj je bodril in rekel krilate besede:
»Grda, Argejci, nečast in sramota, mladeniči krepki!
Ako borite se vi, sem upal, da rešite ladje;
če popustite pa boj in nehate vi se boriti,
vidim, da prišel je dan, ko stáre nas roka Trojancev.
Čudo veliko zares zdaj mojim očem se odkriva,
dasi sem vedno dejal, da nikdar ne bo se zgodilo,
da do ladij prišli bi Trojanci, ki kakor košute
plašne so bili vsekdar, ki lahko jih v gozdu globokem
trgajo v slasten obed si volkovi, šakali in pantri,
čedo slabotno, plašno, ki nima srca za borenje:
čakati ravno tako si upali niso Trojanci

si e Ahajcev in rok in stópati v bran ne minuto.
 Zdaj se pa daleč boré od mesta pri ladijah votlih,
 tega pa kriv je vodnik in kriva nemarnost je ljudstva,
 ki se na njega jezi in ladij preurnega teka
 noče braniti mu več ter daje pri njih se moriti,
 Toda vzemimo slučaj, da res se zelo je pregrešil
 hrabri Atrejevič knez, mogočni vladar Agamemnon,
 ker ni izkazal časti brzonogemu sinu Peleja;
 mi ne smeli bi vsaj popuščati vendar od boja.
 Rano zacélimo brž! Mož pameten da se zdravit.
 Kajti to ni več lepó kák vi se sedaj tu borite;
 boj vam silni ni mar, četudi od vseh ste najboljši.
 Ako popuščal bi boj, kdor v strahu se trese boječe,
 karal ga ne bi nikdár, vam vsem pa zaželim iz srca.
 Mevže, zanikarnost ta prinesla bo kmalu gotovo
 hujšega kaj še nad vas! Spoznajte, vzemite si k srcu,
 kaj je sramota, nečast, ko časi so resni, veliki!
 Glejte, pri ladjah bori veleglasni se Hektor junaško,
 strl je velik zapáh in vrata odprta so širom.«

125. S tem je Ahajce podžgal bog zemljo tresóči Posejdon.
 Zbrale pogumne vrste so okoli obeh se Ajantov,
 grajati ne bi jih smel še Ares pogubni nikakor,
 ako bi prišel med nje, in Atena ne ljudstvo bodreča.
 Prvi junaki stoje pred Hektorjem zdaj in Trojanci:
 ščita dotika se ščit, šlem šlema, junak pa junaka.
 Kadar pripogne se voj, se dotaknejo žimnati šlemi
 s svetlimi locnji takoj, tak tesno so eden za drugim.
 Kopje šibi se v rokáh, ko vrste vihté ga pogumne,
 vsak le naprej si želi, da sprime s sovragom se v boju.
135. Vsi so Trojanci udrli naprej, a prvi je Hektor
 strastno se dalje podil kot kamen okrogel s pečine,
 ako porine raz rob v neurju ga reka deroča,
 ko razrahljal je naliv podlago predrzne pečine;
 v skokih visokih leti, po gozdu pa poka in treska;
 toda za njo ni ovire dotlej, da v dolino pridere;
 zdaj ne vali se naprej, četudi srčno bi želela:
 Hektor takó je grozil, da prišel lahkó bo do morja,
 vrste Ahajcev moreč med ladjami in pa šatori;
 toda ko prišel je tja, kjer goste so zbrale se čete,
 blizu je bil že, a glej, nasproti so prišli Ahajci,
 mahali z meči okrog in s kopjem dvoostrim suvali
 ter ga spodili nazaj, da umaknil se zopet je plašno.
 Z glasom donečim tedaj je zaklical Trojancem skoz vrste:
 »Likijci, Dardanci vi in Trojanci, borilci od blizu,
 stojte pri meni trdnó! Ne bodo držali me dolgo,
 dasi se stisnejo skup, kot videl bi močno zidovje;
 kmalu zbežijo nazaj, kot mislim, če res me poklical
 glasno grmeči je Zevs, največji med vsemi bogovi«
154. To jim je rekel tedaj in spodbodel pogum jim in voljo.
 Zlasti Deifobos knez je ponosno korakal med njimi,
 ščit pa držál je pred sabo v rokáh, ki povsod je razmeren
 Stopal je lahno naprej in skrival za ščit se previdno.
 V tem pa Meriones nanj pomeril je s kopjem bleščečim,
 vržel in ni ga zgrešil, ko v ščit ga zadel je razmerni.
 Toda predrla mu ost ni ščita iz kože volovske,

prej se je zlomil ročaj pri sulici dolgi in ostri;
 hkratu Deifobos ščit od sebe je sunil, da ranil
 ne bi ga s kopjem junak. In Meriones se je umaknil
 k dragim tovarišem spet, a jezilo ga strašno je dvoje:
 zmagal sovražnika ni in sulico zlomil je ostro.
 Brž se napotil tedaj ob šatorih in ladjah je votlih,
 sulico dolgo išoč, ki jo pustil doma je v šatoru.

169. Drugi ostali so tam in grozno nastalo je vpitje.
 Prvi ubil je moža Telamonovič Tevkros med vsemi;
 Imbrios padel je Mentor, a sin, ki bogat je bil s konji.
 Bival v Pedaju je prej, ko niso še prišli Ahajci,
 Priama hčer pa imel za ženo Medesikasto.
 Ko pa brodovje prišlo zavitih je ladij Danajcev,
 drugič je v Ilion šel in se hrabro boril med Trojanci.
 Priamos k sebi je vzel in častil ga tako kot otroke.
 S sulico dolgo tedaj pod ušesom ga Tevkros je sunil;
 ko je potegnil nazaj, se je zvrnil kot jelka visoka,
 kadar na vrhu goré, ki vidi se daleč okoli,
 seka jo priden drvar in listje usiplje se nežno:
 zvrne tako se, ob njem zabobni pa oprava iz brona.
 Tevkros priskočil je koj, da snel bi opravo mu krasno,
 Hektor pa brž se je vzpel in vrgel nanj kopje bleščeče.
 Ker je pa gledal pred se, se umaknil je sulici komaj,
 toda pogódil zato je Amfimaha Kleata sina
 v prsi naravnost močné, ko v boj se je hotel vrniti.
 Zvrne bobneč se na tla in orožje na njem zažvenkeče.
 Hektor zagnal se je zdaj, da Amfimahu srčnemu knezu
 z glave potegnil bi šlem, ki trdno privezan je k sencem,
 Ajas pa vzpel se med tem je nad Hektorja s kopjem bleščečim.
 Kože na njem pa ni videl nikjer, ker bilo zakrito
 z groznim je bronom mu vse; na grbo udaril je ščita
 s silo veliko močjo, da koj se nazaj je umaknil
 proč od mrličev obeh, ki vzeli so zdaj ju Ahajci.
 Stihios božji tedaj in Menéstevs, vodnika Atencev,
 k ljudstvu Ahajcev nazaj sta Amfimaha spravila naglo,
 Imbrija vzela med tem pa Ajanta sta željna le boja.
 Kakor če kozo mordà pred psi ostrozobimi leva
 skupno ugrabita kdaj in po gostem jo neseta gozdu,
 hkratu pa kvišku drže jo močne čeljusti nad zemljo:
 kvišku tako ga držeč mu snela sta krasno opravo
 hrabra Ajanta oba, a sin je Ojlejev odsekal
 z nežnega vrata glavó, za Amfimaha strašno razjarjen,
 ter se obrnil nazaj in jo vrgel kot žogo med vojsko.
 Hektorju prav pred nogé zatrkljala po tleh se je prašnih.

206. Zdaj se razsrdil strašno je zemljo tresóči Posejdon,
 da prelubi mu vnuk v tak groznem borenju je padel.
 Brž se napotil tedaj ob šatorih in ladjah je votlih
 k boju Danajce bodrit, pripravljat pa žalost Trojancem.
 Slavni mu borec nato je Idómenevs prišel naproti,
 ko od druga je šel, ki se vrnil je pravkar iz boja,
 ker ga zadelo v pregib je sulice ostre železo.
 Ko so prinesli ga tja, je dal navodila zdravnikom,
 sam pa je v šator hitél, ker dalje se želel je biti.
 Zemljo tresóči vladar se obrnil je k njemu in rekel;
 sličen njegov je pa glas bil Andrájmona sinu Toantu,
 ki po Plevrónu je bil in vsem Kalidónu visokem

hraber Ajtolcev vladar in ljudstvu kot bog je bil v čislih:
»Modri Krečanov vodnik, kje zdaj so, Idómenevs, grožnje,
kot so grozili ves čas pri ladjah Ahajci Trojancem?«

221. Njemu odvrnil nato je Idómenevs vodja Krečanov:
»Kolikor, Toas, vem jaz, zdaj tega ni človek zakrivil;
kajti junaki smo vsi in znamo se tudi boriti.
Ni ga, da strah bi ne dal bojazljivi mu al pa nevolja,
da bi poskušal zato umakniti se hudemu boju;
Zevsu utegne seve premočnemu drago to biti,
da brez slave bi tu na tujem pomrli Ahajci.
Hraber si vedno bil sam in vztrajal si v boju, o Toas,
zdaj pa še druge bodriš, če vidiš koga, da odjenja;
torej ne nehaj ni zdaj in vsakega k boju priganjaj.«
231. Njemu odvrnil nato je zemljo tresoči Posejdon:
»Naj se ne vrne nikdár od Troje, Idómenevs, tisti,
ampak pred Trojo naj psi se s truplom njegovim igrajo,
kdor bo odnehal voljan, se branil bo danes boriti.
Torej orožje v roké in za mano! Poskusiva midva,
dasi stojiva samà, pa mogoče pomoreva malo.
Združena kaže se moč, četudi možje so slabotni,
midva pa znava se pač i s hrabrimi, mislim, boriti.«

(Dalje.)

TEŽKA URA.

† I. Jeretina.

Težko je, težko...
Na polju sem,
žanjem pšenico
zlató

in mislil na sedem sinov,
ki vzela jih vojska,
kako jim je ob smrti biló?...

Težko je, težko...
Na polju sem
in žanjem pšenico
zlató

in mislim na pet hčerá,
ki so zablodile v svet,

kot ovce na paši,
med trnje...

Kdo jih pripeljal
nazaj bo spet?...

Težko je, težko...

Vsa sem omotična
od težkih skrbi
in meni se zdi,
da ne žanjem zlatih pšeničnih
klasóv,

ampak rdeče glavice maku,
poškropljene z rdečo krvjo
mene in otrok...

O ČLOVEK.

Miran Jarc.

Kostanji pod zvezde rasto, rasto,
korenine jim v zemlji pretežko pesem orjó,
o, koliko divnih noči je v vejevju njih pelo,
o, koliko hrepenenj je v njih strunah drhtelo!

Prenizko, prenizko si vrglo, drevo, vej goste
mreže,
predaleč v zemljó verizje nagonov ti seže,
še više, nad tabo se zvezde pno...
Nikoli, nikoli ti misli do tja ne zrasto!

PROBIZ

† o. Škrabec. V dneh, ko je ob porajanju Jugoslavije prekipela od veselja vsa jugoslovanska javnost, nismo skoro opazili žalnega sprevoda, ki nam je odnašal za vedno enega naših največjih mož, ki ga je poznal širni slovanski svet. Legel je k počitku neumorni delavec o. Stanislav Škrabec. Njegova čista in plemenita ljubezen do slovenskega naroda in njegovega jezika je ustvarila Slovincem delo, vsled katerega ga po vsej pravici prištevamo našim največjim možem in po pravici smemo zahtevati od vsakega zavednega Slovence, da pozna in ceni njegovo delo.

Njegovo duševno tako bogato in globoko življenje je potekalo na zunaj mirno. Iz tiste čobe, ko se je oblikoval, ki bi nam torej živo kazala, kako se oblikujejo veliki možje, nam je znano le malo; v samoti in tihoti se porajajo velikani. Anton Škrabec se je rodil 7. prosinca 1844. v Hrvači pri Ribnici. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani. Pričakovali bi, da je talent, kakršen je bil, prvačil v svojem razredu. Res je bil med odličnjaki v prvi in drugi šoli, a poslej se je gibal vedno v drugi tretjini prve polovice razreda. Nehote se ti vrti sum, da je svojo pozornost že tedaj obrnil drugam kakor samo na šolske odlike. In res, ko pride iz gimnazije, je bil že dobro znan s Kopitarjevo slovensko in Miklošičevo obširno in tedaj na višku stoječo slovansko slovnico. Po zrelostnem izpitu l. 1863. je stopil v red sv. Frančiška. Kako je zorel v teh štirih letih samote, ne vemo veliko. Vemo le, da je dozorel v izvrstnega duhovnika, velikega narodoljuba in izrednega učenjaka. Sodeč po sadovih, je moralo biti to življenje dušno silno naporno, prepojeno z molitvijo in delom. L. 1867 je bil posvečen v mašnika, naslednje leto pa nartavljen za nadomestnega učitelja na novomeški gimnaziji, ki so jo tedaj imeli v rokah še oo. frančiškani. L. 1870. je vrgel prvi kamen v javnost, izdal je v izvestju novomeške gimnazije izvrstno »ausgezeichnet« tako jo ceni vseučil. profesor slavistike v Kristijaniji Olaf Broch) razpravo »o glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreku in pisavi«. Bili so pa tisti časi večnih jezikoslovnih preklarij (Caf, Cigale, Levstik, Marn i. dr.) preveč razburjeni, da bi bili zapazili to čisto novo prikazen na jezikoslovnem polju, ki se ni več ukvarjala z neplodnim etimologiziranjem, marveč je zastavila v živ jezik. Jasno si je začrtal s tem spisom namen svojega nadaljnega

dela: 1. določiti predvsem slovenskemu jeziku pravilni govor, 2. ustaliti mu pravopis.

L. 1870. je vlada oo. frančiškanom vzela novomeško gimnazijo in vsi učitelji, ki še niso imeli ondi stalnih mest, so morali zavod zapustiti, med drugimi je bil tudi naš o. Stanislav. Njegovi predstojniki so ga poslali v Gradec, da se tam posveti proučevanju svoje ljube slavistike. Res je po treh letih z odličnim uspehom dovršil izpite iz klasičnega in slovanskega jezikoslovja. Potem pa je šel v Gorico in ostal tam na Kostanjevici učitelj omenjenih jezikov v samostanski gimnaziji vse do

O. Stanislav Škrabec.

zadnjih let, ko ga je odtrgal od njegove lepe knjižnice in dela kruti Lah. — Po izpovedi njegovih redovnih sobratov je bil v zasebnem življenju nad vse skromen in je vedno skrbel, da so drugi imeli z njim kar moč malo dela, celo celico si je sam pometal. V občevanju je bil šegav in živahen, da je razvnel in poživil vsako družbo. Ta šegavost in živahnost, ki je pokazala sem in tja tudi hudomušno ost satire, veje tudi iz njegovih bojev na jezikoslovnem polju.

Po omenjeni razpravi »O glasu in naglasu« je umolknil za celih 8 let. Kaj je bilo pač vzrok

njegovemu molku? Sam nam to nekoliko razodeva v Cvetju V. 8. Zdelo se mu je neumestno zlivanje v morje, ko je videl, da se za njegovo prvo razpravo nihče ni niti zmenil. Spodbodla pa ga je pohvala slovečega slavista profesorja Mat. Valjavca, ki je leta 1878. omenjal v svoji obširni razpravi »Prinos k naglasu knjižne slovenštine« Škrabčeva razpravo ko »daleko najbolju o tej stvari«. (Rad. Jgsl. Akad. XLIII. in sl.) To ga je opogumilo, da je ponudil svoje nadaljnje jezikoslovne razprave Slov. Matici v Ljubljani, ki pa je njegovo ponudbo odklonila, češ da je jezikoslovje sama osebna preklarija. To je Škrabca znova potrla, a odnehal ni. Poskusil je naslednje leto še enkrat s Slov. Matico, ki pa tudi to pot ni imela prostora za njegove jezikoslovne razprave in jih hotela izriniti v Novice, čemur pa Škrabec ni privolil. Isto leto je poskusil v goriskem časopisu »Soča«. »Nekaj dervce sem mislil nacepidlačiti in tako se mi je zmeštilo, da bi jih po Soči spravil na svoj kraj. Začel sem, ali komaj sem začel, že je vstal hrup, kakšna nesnaža da to plava po Soči. »Allo, zavrmo jo, verzimo je vùn!« In tako se je zgodilo; in ostalo je odnesla Soča v morje tihe pozabljivosti. S pikro ironijo dostavlja Škrabec: »No! Kedo se bo učil »šprahlere«, če ni več v tretjem klasu?« (Cv. V. 8) Tako je bila resna nevarnost, da bo Škrabec odnesel vse svoje znanje s sabo, ne da bi slovenski narod mogel biti deležen njegovega bogastva. Temu je odpomogla njegova ribniška iznajdlivost. Ko je njegov red začel naslednje leto (1880) izdajati »mesečni list za verno slovensko ljudstvo, zlasti za ude tretjega reda sv. Frančiška, Cvetje z vertov sv. Frančiška«, je (Škrabcu) prišla ena misel od koder koli — ena ribniška misel, porečete morebiti — da bodo namreč te platnice za posiljeno zelje prav kaker nalašč. Jaz bom del na nje, kar se mi bo zdelo, nikogar ne bom prosil«. (Cv. V. 8.) Usedel se je na te »platnice« in s tem dal »Cvetju«, ki mu je bil urednik dolgih 27 let (od V. letnika 3. štev. do konca XXXII. letnika) svetoven sloves. Poznali so ga v širni Rusiji, v Nemčiji, Franciji, Italiji, na daljnem severu (Dansko, Švedska, Norveška), le doma so ga hoteli pregnati celo iz lastne hišice pod prelepo pretvezo, da je žolti ali sploh barvan papir njegovih »platnic« preslab za učene razprave, ki zaslužijo vsekako bel papir. Pa Škrabec je bil rajši v svoji beraški koči (ki pač ni delala časti slovenskim kulturnim podjetjem v širokem svetu) neomejen gospodar, kakor bi roboval in prosil po drugih listih. Te »platnice«, na katerih stoji do malega vse, kar vemo o zgodovini slovenskega jezika (prim. Dr. Ra-

movš: Arch. f. sl. Phil. 37), so odslej prinašale Škrabčeva jezikoslovna raziskavanja. Omenim naj izmed vsega le najglavnejše spise.

Kakor segajo početki Škrabčevega jezikoslovja daleč nazaj v dobo, ko je še neomejeno gospodovala romantika tudi na jezikoslovnem polju in so hoteli živ jezik napeti na kopito starih jezikov, s katerimi ni bila živa govoriča v nikakih organskih stikih več, je vendar Škrabec takoj v začetku stopil na čisto novo pot in začel z glasoslovjem, ki se je tedaj docela zanemarjalo. Zato je že prva razprava »O glasu in naglasu« v opreki z vsemi tedanjimi jezikoslovnimi pojavi, iz česar si moremo tudi razlagati tako hladno podcenjevanje. Že smo omenili namen, ki si ga je zastavil. Da je mogel uspešno delati v dosegu svojega namena, je moral dobiti temelj, kamor naj opré svojo teorijo. Tudi tega je s čudovito jasnostjo videl pred sabo: Knjižni jezik ima za sabo zgodovino in pred sabo razvoj. Prezreti ne more in ne sme ne enega, ne drugega. Zato je napravil sintezo med obema tvornima silama v jeziku, rezultanta bo pravilna izreka in stalni pravopis. Zato je imel vedno pred očmi XVI. stoletje in današnji govor. — Do tega edino pravilnega pojmovanja knjižnega jezika mu je pomoglo proučevanje zgodovinskega razvoja skoro vseh evropskih jezikov.

S tem namenom pred očmi in na takem trdnem temelju je potem gradil v »Cvetju«. V začetku je le bolj prigodno obdeloval najrazličnejša vprašanja nanašajoča se večinoma na vsebino »Cvetja«. Bavil se je predvsem z naglasom in z glasovi ter potem preurejal tudi pravopis dosledno tem izsledkom. — V petem letniku je napisal pismo na dr. Č. v C., ki je v zbranih spisih I. (283—304) priobčeno pod zaglavjem »Zakaj ginemo?« Naj bi vsak Slovenec prebral to visoko pesem ljubezni do slovenskega naroda. — Spada res v slovenske čitanke po svoji vsebini in krasnem jeziku. Daljši in sistematičen je njegov spis »Cusani Christianus moribundus«, jezikoslovna razprava v knjižici s tem naslovom (iz leta 1749), kjer je okrog 80 strani slovenskega besedila. — Potem se je lotil zopet izreke in v daljšem spisu ožigosal nekatere napake. — V devetdesetih letih je sprožil Lendovšek misel slovenske historične slovnice. Ker pa je videl, da bi bilo delo za enega samega obširno, zato so si sklenili delo deliti. Vatroslav Oblak, ki je bil tedaj v polnem razcvitu, je naglas in glasoslovje odločil za Škrabca, sam bi pa obdelal oblikoslovje. Škrabec se je lotil dela resno in takoj. Prosil je javno vse jezikoslovce, da mu sporočé lastne nazore, da se kar prej ko mogoče uedinijo, da bo slovnica res nekaj stal-

nega, splošno priznanega vsebovala. — Seveda do uedinjenja, kakor ga je želel, ni prišlo, a je kljub temu začel z delom in objavljati v »Cvetju« »Nekoliko slovenske slovnice za poskušnjo«, ki je izhajala tri leta. — To je pa tudi vse, kar je zagledalo beli dan od one nameravane historične slovnice, in je tudi vse (če izvzamemo dr. Ramovšev poglavje »O moderni vokalni redukciji« v Arch. f. sl. Phil. 37), kar imamo sploh tiskane, sistematično obdelane historične slovnice. (Kdaj neki se dobi zopet kak list, ki bi odstopil vsaj »platnice« novi, deloma že napisani historični slovnici, da dokažemo znova svet, kako visoko cenimo znanstvo svojega jezika!) Bila je ta poskušnja razmerno dobra, če upoštevamo, da je Škrabec v slovenskem glasoslovju ledino oral; štrekljeva predavanja o historični slovnici slovenski so bila v svojem prvem delu, glasoslovju, skoro popolni Škrabec, vsled česar jih ni kazalo objavljati. Odslej Škrabec ni objavljati daljših sistematičnih razprav, če izvzamemo ono »Naša fonetika v prozi in poeziji«, s katero je nekako tudi zaključil svoje platnice leta 1915. Tako je torej s fonetiko začel in z njo končal, bila je jedro njegovega študija in raziskavanja.

Po svoji objavi slovenske slovnice za poskušnjo je bil skoro neprestano zapleten v borbe. Najbolj znana je pač tista za slovenski »u« proti »l«. Bodel se je z mladim naraščanjem jezikoslovcev, ki so v tej borbi zastopali »l«. Škrabec je imel za svoje prepričanje stvarne razloge in je z upanjem, da zmagá »naše slovensko ljudstvo, ki si ne bo dalo spakedrati svojega jezika (kakor tisti salonski odsluženi desetik, ki je napajal »krale« in gonil na pašo »lole«, Op. por.); ... moje upanje je zlasti tudi mladi sedanj in prihodnji rod slovenistov...« (Cv. XX. 6). Upamo, da mu vseučilišče v Ljubljani uresniči njegovo upanje v zmagó upravičene zahteve. — Pa tudi sicer je na dolgo ocenjeval na novo pojavljajoče se jezikoslovne razprave (Valjavčev naglas, Pletersnikov slovar, Levčev pravopis itd.). Baval se je dalje z »vsebrzopisom«, kar nam kaže njegovo drzno podjetnost. Mislil je na svoj mednarodni jezik, ki ga je nazval Eulalia in je s tem vzbudilo njegovo »Cvetje« odmev v daljnem Parizu. Sploh je bil proti koncu življenja v stiku skoro z vso Evropo. Z Rusijo (Korš, Fortunatov, Bogorodicky, Lapunov, Baudouin de Courtenay), z Madžarsko (Asbóth, Póvél), s Francijo, Italijo, Dansko (Broch), itd.; vsa mogoča dela je dobival v oceno.

Ko je petrograjska akademija začela izdajati široko zasnovano enciklopedijo slovenske filologije, odgovarjajoče nekako nemškimi

»Grundriss-om«, so Škrabcu poverili nalogo, da spiše zanjo historičen uvod v slovenski jezik in o naglasu v slovenščini. Prišla pa je vojska in ogromno delo enciklopedije ustavila; preden se je ponudila možnost nadaljevanja, je neumorno delavni o. Stanislav Škrabec obnemogel in s premnogimi velikani svoje stroke (Korš, Fortunatov, Šahmatov, Leskien, Brugmann itd.) odšel po večno plačilo 6. oktobra 1918. Slava njegovemu spominu! —Š—

OPOMINI!

Antonio: Jaz smatram svet samo za svet, Graziano; za oder, kjer igra vsak svojo vlogo. (Shakespeare, Beneški trgovec, I. dej., 1. prizor.)

To je zelo lepa predstava o življenju. Igralci smo, ki igramo od Boga nam dano vlogo. Gorje, če si kdo drzne igrati drugo vlogo, kakor mu jo je Bog dal. Zanj namreč nima sposobnosti že po naravi ne. Zato Prešeren opominja pevca, da naj ne poje drugih pesmic, ampak samo tiste, ki mu jih je Bog vdihnil. Komur dal sem pevski duh, z njim dal mu tudi pesmi svoje, drugih ne, le te naj poje! Če se ne boš držal svoje vloge, se boš pred svetom samo osmešil. Igrati pa moraš dobro, če hočeš, da ti bomo ploskali, pa ne igraj, dragi, radi ploska, temveč zato, da vlogo dobro rešiš, ki ti je dana. Zato gre! Isto je, če zamenjamo besedo igro z besedo poklic, ker igrati na odru življenja svojo vlogo, se pravi vršiti poklic, ki ti ga je Bog dal. In če hočeš dobro igrati v življenju, boš vršil samo oni poklic, ki ti ga je Bog dal, če nočeš biti nesrečen ali brezpomemben igralček! Za vlogo v navadni igri se je treba dobro pripraviti, za življensko vlogo še bolj; še več, tu je treba paziti, da je ne zapraviš. Zato, dragi dijak, je treba zelo paziti nanjo, ker je dragocen zaklad, paziti zlasti o počitnicah in tudi med šolskim letom, da ti kdo, kdorkoli že, zaklada ne skvari ali celo vzame. Sicer te bo življenje izžvižgalo, kakor slabega igralca občinstvo izžvižga, ker boš zanič igral. In tvoja vloga bo žalostna!

Je tudi čisto vseeno, kakšno vlogo imaš, prvo ali zadnjo. Pri igri hočemo, da vsi dobro igrajo: kralj in zadnji služabnik. Vsakega cenimo, ki je dobro igral — kralja in zadnjega služabnika. Za uspeh igre je vsaka vloga pomembna, velika in majhna. Če prenesemo te vloge iz igre v igro življenja, je isto: vseeno je, kakšen poklic imaš, samo da imaš tistega, ki ti ga je Bog odmenil, pa naj je potem velik ali majhen, samo da ga dobro vršiš. Iz

tega se učimo, da nikogar ne smemo prezirati, ki ima majhno vlogo, nikogar ne zavidati, ki ima večjo vlogo od tebe. Če je zavist v srcih igralcev, ne bodo dobro igrali, ker so nezadovoljni s svojimi vlogami. Usodno je, če se na odru življenja tako igra!

Še na eno, kar se pri igralcih pogosto dogaja, naj te spomnim: ošabni so, zlasti če jih kdo kaj pohvali. Ne igraj zavoljo pohvale! To pa še posebno zato, da ne boš v življenju, v svojem poklicu, igral zavoljo prosvetnih časti, da bi te hvalili, da ne bo hvala namen in edino plačilo za tvoje življensko delo. Marveč igraj, ker to Bog od tebe zahteva in ti je dal nebesa za plačilo tvojega dela na odru življenja.

In spet te Shakespeare v »Macbethu« v V. dejanju tako lepo opominja z besedami, ki jih je Macbethu položil na jezik: Življenje je potujoča senca, veden glumec, ki se razpreza svojo urico po odru in po tem o njem ni sluha; le pravljica je, ki bedak jo pravi, vsa zvočna in vsa burna, brez pomena. — Igraš samo en čas. Zavoljo hvale torej ne velja igrati to kratko urico, ki ti je odmerjena. Igraj, igraj prav in dobro. Pesnik te tako lepo navaža na pravo pot, slušaj ga!

† I. Jeretina.

Bogdan Popović o potrebi humanistične izobrazbe. Eden najuglednejših srbskih literarnih kritikov, učitelj velikega † Jovana Skerlića, Bogdan Popović, je v svojem nastopnem predavanju na belgrajskem vseučilišču govoril o potrebi književne izobrazbe. Leta 1911 je svoje predavanje opremil z uvodom ter ga natisnil (O književnosti, od Bogdana Popovića, profesorja uporedne književnosti na univerzitetu, Beograd 1911; izšla v knjižnici: Odabrana dela za školu, knjig 3). V tem predgovoru ponovno poudarja veliko potrebo slovstvene izobrazbe in nam stavi pred oči Francijo in Anglijo, kjer je ta izobrazba najbolj razvita. Vsled brezobzirnega hlastanja po materialni kulturi je začelo pešati zanimanje za slovstveno izobrazbo tudi po teh dveh državah. Da zavro kolo temu padanju zanimanja, se je na Francoskem osnovalo posebno društvo, ki naj zanimanje za slovstveno izobrazbo ščiti in pospešuje.

Zgodilo pa se je v Franciji še nekaj drugega zanimivega. Po francoskih visokih tehničnih šolah so imeli prednosti tisti dijaki, ki so imeli izpite iz latinščine. Minister pa je te naredbe kot času neprimerne ukinil. Pa kaj se zgodi? »Danes,« tako Popović leta 1911, »zemljemerci (ne klasični filologi! Op. por.) prosijo, da se ta uredba na novo uvede in da imajo tehniki, ki znajo

latinsko (t. j. ki so prišli iz humanistične srednje šole, op. poroč.) tudi vnaprej prednosti pred drugimi pri sprejemu na visoke tehniške šole. V svoji poslanici objavljeni na ministra (v listu »Figaro« 1. decembra 1910) pravi predsednik upravnega odbora francoskih **livarn** (in ne morda humanističnih sred. šol! Op. por.), da so izvestni člani udruženja opozorili odbor na škodo, ki jo povzroča ministrova reforma; da je vsled tega upravni odbor stavil na dnevni red vprašanje o izobrazbi francoskega zemljemerskega naraščaja. Upravni odbor se je odločil, da svoje mišljenje obrazloži ministru. »Izvršujoč poverjeno mi nalogo« — se glasi dalje spomenica dobesedno — »smo došli, gospod minister, da vam obrazložimo v kako veliko skrb nas z ozirom na bodočnost industrije spravlja dnevno padanje splošne izobrazbe pri naših mlajših tovariših... Vsi starešine naših velikih podjetij (industrijskih ne humanističnih gimnazij! Op. por.) ugotavljajo, da so danes naši mladi zemljemerci — naj prihajajo iz katekolske šole: politehniške, višje rudarske, za mostove in ceste, osrednjih za spretnost in manufakturo — po veliki večini nesposobni, da uporabijo svoje tehnično znanje zato, ker so nesposobni da razložijo svoje mišljenje v jasnih in dobro zamišljenih razpravah, ki bi bile tako pisane, da bi čitatelj mogel iz njih razbrati rezultate njih raziskovanj ali zaključke, do katerih so prišli potom svojih izvajanj...« (Podčrtal Popović.) Štirinajst dni pozneje se je dvignilo Udruženje prijateljev politehniške šole in prosilo po svojem upravnem odboru ministra, da ukine svojo naredbo (glede latinščine, op. por.). Ko so bili pri ministru, je upravni odbor rekel, da je neobhodno potrebno, »da se v šoli na vso moč goji splošna izobrazba in se urijo v spisovanju, ki je danes tako zelo zanemarjeno«.

—Š—

Kdor more razumeti... Od Vladivostoka do Belgrada se je odprlo ogromno in široko misijonsko polje. Ruska bogoiskateljska duša išče in tipa po Bogu. Tolstoj je ni osrečil, preplitev je bil za široko dušo in globoko ljubezen ruskega naroda. Narod tava v polmraku, z obema rokama bi zagrabil za luč, če bi mu jo kdo ponudil. Mi smo Slovani, mi smo Rusiji veliko dolžni, Slovenci smo že itak često pozabili na svoj misijonski poklic med brati. Vsaj zdaj se dvignimo, bratski narod nas kliče, zrela žetev čaka na delavce. Duše, ki ste idealne, boste vedele, kaj je vaša

naloga! Ne glejmo, da v mraku blodi in v svoji krvi tone sveta Rusija, mati naša, ki smo ji dolžni mnogo in mnogo! Kdor more razumeti, naj razume! J. O.

Lloyd George in sufragetke. Sufragetke imenujemo ženske, ki zahtevajo zase volivno pravico in sploh vse politične pravice moških. Gredo v tem predaleč in zanemarjajo gospodinske in družinske dolžnosti. Voditeljica angleških sufragetk je gospa Pankhurst, talentirana sicer, a zbadljiva in strupena, prav nič prikupljiva. Vodilni angleški državnik Lloyd George je govoril te dni na nekem shodu o ženskem vprašanju in je omenil, naj bi se ženske malo bolj brigale za gospodinjstvo in malo manj za politiko. Navzoča je bila tudi Pankhurstova; nič ji niso ugajale ministrove besede in zavpila je: »Ekscelenca, če bi bili Vi moj mož, bi Vas takoj zastrupila.« Lloyd George jo ostro pogleda in pravi: »Gospa, ne bilo bi me treba zastrupiti; če bi bil jaz Vaš mož, bi se sam zastrupil.«

Zmerni pivec. Sodnik Robert Thomson je bil znan kot jako požrešen jedec. Nekega dne reče prijatelju lordu Robertsonu: »Ali se ti ne zdi čudno, da tak orjak, kakor sem jaz, tako malo poje?« Robertson, na glasu kot dober pivec, mu hudomušno odvrne: »Ravno isto govorijo o meni kot pivcu.«

Migljaj. Angleški kralj Jurij III. se je učil gosli, učitelj je bil Italijan. Imela sta še veliko lekcij, ko Jurij vpraša inštruktorja, kaj misli o njegovem napredku. Učitelj odgovori: »Veličanstvo, tri vrste igralcev poznam: take, ki sploh nič ne znajo igrati; take, ki igrajo slabo, in take, ki igrajo dobro. Vaše Veličanstvo se polagoma približuje drugi vrsti.« Kralj je migljaj razumel in je pustil brezuspešni boj.

Nov kandidat. Lord Bentinck je kandidiral v parlament. Drznil se je vprašati nekega volivca zelo radikalnih nazorov, ali ima kaj upanja na njegov glas. »Rajši glasujem za vrağa,« mu je odgovoril inteligentni volivec. »Potem Vas pa prosim, če bi ta Vaš prijatelj pri volitvah propadel, da mi vsaj v tem slučaju prihranite svoj glas,« reče Bentinck mirno.

Dve deset. Hči lorda Macclesfielda, žena grofa Haddingstona, se je včasih malo bolj čudno oblekla. Nekoč je šla v znamenito prodajalno šalov Howell in James; slišala je slučajno, kako so si mimoidoči nastavljenici šepetali besedici: dve, deset, kot nekako geslo. Na vsak način je hotela izvedeti, kaj to pomeni. Toliko časa je silila v gospo Jamesovo, da ji je odgovorila, in sicer tole: »Besedici sta namenjeni za osebe sumljive zunanosti in pravita: Pazi s tvojima dvema očesoma na njenih deset prstov.«

Dober odgovor. Angleški pisatelj Collins ni bil veren. Nekoč sreča kmeta, idočega v cerkev, in ga sarkastično vpraša: »Ali je Vaš Bog velik ali majhen?« — »Oboje,« odvrne kmet, »dosti velik, da izpolni vesoljstvo, in dosti majhen, da prebiva v mojem srcu.«

Veliko grmenja in malo dežja. Dva lorda potujeta z železnico. Enemu je bilo rado mraz, drugemu pa ne. Takoj ko vlak odide z edinburghške postaje, potegne prvi okno kvišku in reče: »Oprostite, meni je mraz, upam, da je okno lahko zaprto.« Takoj pa potegne drugi okno zopet doli, rekoč: »Ne morem sedeti v zaduhlem prostoru.« Odpiranje in zapiranje se je nadaljevalo do prihodnje postaje. Tedaj pride sprevodnik v voz in prosi lorda odpuščanja, ker sta morala sedeti pri oknu brez stekla.

Prodajalca metel. »Ne morem razumeti, kako moreš prodajati metle bolj poceni kakor jaz; saj vendar ves material ukradem,« pravi prodajalec metel drugemu. »Prav lahko, jaz ukradem metle že narejene.«

Natakar in gospod. Dva gospoda sedita pri mizi. »Prosim lepo, ali mi morete dati sol sem?« — Nevoljen odgovor: »Ali me imate za natakara?« Miren odgovor: »Ne, imel sem Vas za gospoda.«

Dr. V. Šarabon.

KOSCI RAZBITIH KRISTALOV.

1. V Meštroviću in Rodinu sta izrastla do skupnega vrha umirajoči romanski Zapad in na novo rojeni slovanski Vzhod.

2. Nihče še ni opisal v povesti ali romanu slovenske Indije Koromandije — Minnesote.

3. Kdo nam bo napisal roman »Bogomili«?

4. Veliki pisatelj prihodnje dobe bo združil notranji vpogled Dostojevskega in jezik d'Annunzija.

5. Kdor ne priznava verske umetnosti, tega ne razumem, kako more hvaliti delo antike (Phidias) ali Danteja.

6. Prijatelj mi je tožil: »Dostojevski opisuje vse preobširno.« Rekel sem mu: »Res, tvoja duša je preozka zanj.«

Janez Okorn.

NALOGA ZA MLADE FRANCOZE.

Kakor znano francoščina v govoru ne pozna besed, ampak samo miselne skupine, ki jih izgovarja potem kakor eno samo

besedo. Seveda nevajenemu ušesu so take skupine često prava uganke, ker jo razdeliš v najrazličnejše (pisane) besede, kar da seveda skupini popolnoma drugačen pomen. — Evo vam take skupine v fonetični transkripciji, v kateri tiče štirje med samo različni stavki, ki jih poišči. Ključica (*) pod črko znači odprt glas, circumfleks (-) pa nosni samoglasnik:

»iletenormemabët«.

MOLITEV ZA RUSIJO.

O Bog, ki si pogrnil slovanskemu narodu širne planjave in mu dal v last Dnjeprove slapove in gladka zrcala severnih morij, ki si Evropo in Azijo zvezal z enim jezikom in od vroče obale Japonske do švedskih mrzlih fjordov naselil sine matere svete Rusije, glej nanjo in usmili se je v stiskah! Reši jo izpod oblasti mrzle lakote in ne daj, da jo omadežuje madež rabeljske roke sovjetov! Ti, ki si rešil sveto mater Moskvo izpod oblasti Mongolov in prepodil Švede pri Pultavi, usmili se kamenitega Kremlja in ne daj, da ga zdrobi slon in potepta tiger! Daj ruskim bogoiskateljem svetlo luč, da najdejo Tebe, ki si pot, resnica in življenje! Daj, da bo upravičeno ime: sveta Rusija in vladaj nad narodom, ki Te kliče in išče po Tebi! Bodi mu oče in mati in reši ga mrzlega pogina!

Sveta Devica Marija, ki vladaš na idiličnih Brezjah in gledaš morje s Trsata in si spoštovana v Čenstohovi, vzemi v svojo brambo in zaščito starodavni Kijev in belokamenito Moskvo! Naj oni narod, ki je našel Tebe in zato življenje, najde tudi Tvojega sina! Varuj propada sveto Tvoje ljudstvo, čuvaj ga od Carigrada do Belega morja!

Rusija bela in velika, mati naša, z jokom mislim nate!

S solzami gledam tvoje rane, z upom pričakujem tvojega vstajenja!

Okorn Janez.

Adolf Robida: Slovenska stenografična čitanka. Avtografiral prof. I. Osana. V Ljubljani 1921. Založila Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. Cena 32 kron.

Vsak prijatelj slovenske stenografije bo to knjigo z veseljem pozdravil; kajti to je šele prva slovenska stenografska čitanka, čeprav so nastopili prvi slovenski stenografi že pred 60 leti. Tem bolj se je bote razveselili dijaki, ki pridno gojite stenografijo ali pa že komaj čakate, da se je bote začeli učiti. Vam je tudi v prvi vrsti namenjena.

Le vzemite čitanko v roke in vem, da vam bo ugajala, saj je pisana prav lično in tiskana zelo razločno. Zlog »to« ali »ho« in znak »nj« se vam morda ne bo zdel vselej »stenós«, ampak precej širok, a brali bote še lažje. Če ste Novakovo učno knjigo temeljito proučili do § 20., bote čitanko z lahkoto prebirali. Sem in tja bote opazili, da piše prireditelj končnico brez potrebe; kadar je namreč razvidna iz zveze v stavku, se opušta. Saj mora v stenografiji vse meriti na to, da pišemo kolikor mogoče hitro. Tudi členkov ne piše vedno dosledno po Novakovem pravilu. Prav tako bote včasih videli kako nedoslednost v pisavi, če dobro poznate pravila, kdaj se piše obratni »s« in kako pišemo končnico -ost ter -nost.

Le nekaj besed bote težje brali, ker so pisane nejasno ali napačno, namreč: gasneje (stran 1., vrsta 12.), spita (2., 18.), grški (4., 6.), mlade (stran 6., vrsta 13.), resni (7., 4.), molči (16., 9.), zlega (16., 17.), pritlikavcev (20., 5.), velblod (30., 18.), gospodar (32., 6.), vsled (35., 14.), Bukovje (37., 12.), humorist (39., 6.), gol (39., 11.). Pri branju sestavka »Nekaj podatkov o razvoju slovenske stenografije (str. 34. sl.) bote pa nekatere podatke popravili. Čehi so dobili dober prenos Gabelsbergerjevega sostava l. 1863, ne pa l. 1860. Hafnerjev prenos je »Stenograf« objavil leta 1900 do 1902. Hafner je obdržal samo 10 soglasnikov, samoglasnike pa vse. Ivan Štempihar ni mogel stenografirati v Celju l. 1869, ker je že 14. oktobra l. 1868 umrl. Ljubljansko stenografsko društvo, ki so ga ustanovili l. 1863, ni bilo »slovensko«, pač pa je nameravalo prirediti slovenski prenos Gabelsbergerjevega sostava. Zupan je povzel svoj sostav po Stolzeju in Gabelsbergerju, torej ga ni priredil popolnoma samostojno. Zupan ni umrl kot imovit posestnik, ampak kot revež. Magdić je objavljial slovensko stenografijo v »Stenografu« l. 1892 do 1895.

J. Pavlin.

I. Industrija usnja.

,INDUS' d. d. preje C. POLLAK

tovarne usnja in usnjatih izdelkov

Kranj, Vrhnika, Ljubljana. Centralna pisarna:
Ljubljana, Sv. Petra cesta št. 68. Telefon 528.

II. Industrija usnjatih
izdelkov.

Vozne karte za vse vlake Južne
železnice kakor tudi za vse pro-
ge v Avstriji i. dr. **Vozne karte**
za spanje v vagonih. Cie. int.-le
des Wagons-lits et des grands
express Européens.

Prodaja nekaj dni vnaprej.
Predprodaja voznih kart Ljubljana, Dunajska c. 31.

Brzjavke: Wagolits, Ljubljana. Telefon inter-
urban 106. Vsa pojasnila, ki se tičejo poto-
vanja in odhoda vlakov, brezplačno.

Papirna industrija in
knjigoveznica

A. Janežič

Ljubljana

Florijanska ulica 14

Izdelovanje šolskih zvezkov
in poslovnih knjig.

Knjigoveznica

Kat. tisk. društva

:: v Ljubljani ::

se priporoča v izvršitev vsakovrstnih

knjigoveških del.

Solidno delo. — Zmerne cene.

Knjižnicam znaten popust.

I. KETTE

LJUBLJANA

ALEKSANDROVA CESTA 3

Klobuki, perilo, kravate, palice, dežniki, galoše, toaletne potrebščine itd.

Vsi predmeti za turistično in drug šport.

Prodajalna

Katoliškega tiskovnega društva

(H. Ničman v Ljubljani)

priporoča svojo bogato zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin

in sicer raznovrsten papir, zverke, noteze, razne zapisnike, kopirne knjige, šolske in pisarniške mape, radirke, pisala, črnilo, gumi, tintnike, ravnila, trikotke, šestila, barve, čopiče, raznovrstne razglednice in devocijon. liče.

Fr. P. Zajec, izprašani optik

Ljubljana, Stari trg 9

priporoča svoj dobro urejeni optični zavod kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipalcev, toplomerov, daljnogledov itd. Popravi oči, očal, ščipalcev itd. izvršuje dobro in cenol

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA v Ljubljani

priporoča sledeče knjige:

Dokler - Breznik - Jere, Grško-slovenski slovar, vez.	Din 40.—
Grafenauer, Kratka zgodovina slov. slovstva. 2 izd., vez.	„ 25 —
Zgodovina novejšega slovenskega slovstva.	
II. del. Doba narodnega prebujenja	„ 15.—
Robida, Slovenska stenografična čitanka	„ 10.—
Samoznaki slovenske stenografije	„ 3.—
Valjavec, Italijansko-slovenski slovar, vez.	„ 20.—
Puntar, »Zlate črke« na posodi Gazel ali problem apolinične lepote v Prešernovi umetnosti. Slovstvena študija v svitu romantike in antike	„ 15.—
Reisner, Osnovni nauki astronomije. (Kozmografija.)	„ 6.—
Omerza, Homerjeva Iliada. I.—VI. spev	„ 4.—
Homerjeva Iliada. VII.—XII. spev	„ 4.—
Levstik, Poezije. Trije zvezki, broš. po D 5.—, vez. po	„ 7.—
Poezije. I.—III. zvezek skupaj vezan	„ 14.—
Gregorčič, Poezije, I. zvezek, broš. Din 7.—, vez.	„ 10.—
Pintar, Doktorja Franceta Prešerna poezije, broš. Din 6.—, vez. v polplatno Din 8.—, elegantno vez.	„ 10.—
Erjavec, Izbrani spisi, I. zvezek. Povesti. Vez.	„ 10.—
Jurčič, Sosedov sin. Povest	„ 4.—